

Szólásszabadság a közösségi médiában és a Digital Services Act

Kézirat lezárásának dátuma:

2024/12/26

Nyilatkozat mesterséges intelligencia használatáról

A dolgozat szerzőjeként kijelentem, hogy dolgozatom érdemi tartalmát illetően mesterséges intelligencia szoftvert nem használtam, munkámat mesterséges intelligencia nem segítette.

Tartalomjegyzék

Tartalomjegyzék	3
1. Bevezetés.....	4
1.2 A kutatás módszertana	5
2. A szólásszabadságról.....	6
2.1 A szólásszabadság jelentősége.....	6
2.2 Alaptörvényi vonatkozások	7
2.3 Az Emberi Jogok Európai Egyezménye	9
3. Az internet és a szólásszabadság.....	9
3.1. Az internet fejlődése.....	9
3.2. Az információs társadalom	10
3.3 A cenzúra	11
3.3.1 A cenzúráról általában.....	11
3.3.2. Nagy Testvér és Kis Testvér.....	12
3.3.3. A XXI. század cenzúrája; a Kapuőrök	13
3.3.4. Cancel culture	15
3.4 A gyűlöletbeszéd.....	16
4. A dezinformáció	17
4.1 A dezinformáció meghatározása.....	17
4.2 Dezinformáció és a közösségi média	18
4.3 Dezinformáció és a választások.....	19
4.3.1 A közösségi média állapota a 2024-es amerikai választások előtt.....	21
4.4 Visszhangkamrák és véleménybuborékok	21
5. A közösségi média jogi szabályozása	24
5.1 A Digital Services Act	25
5.1.1. Az előzmények.....	25
5.1.2. A DSA áttekintése	26
5.1.3. A közvetítő szolgáltatók felelőssége	27
5.1.4. A tárhelyszolgáltatók felelőssége.....	28
5.1.5. A platformok kötelezettségei.....	29
5.1.6. Az online óriásplatformokra vonatkozó rendelkezések	30
5.1.7. Egyéb rendelkezések.....	30
5.1.8. A DSA végrehajtása	31
5.2 A DSA tanulságai.....	34
5.3 A DSA hatása Európán kívül	35
6. Következtetések, javaslatok.....	35
Irodalomjegyzék	38

*„Nem értek egyet azzal, amit mondasz, de az
életemet adnám azért, hogy elmondhasd.”
S. G. Tallentyre¹*

1. Bevezetés

„Régen ilyen nem volt, mégis mindenki boldogult,”- szokta mondani az idősebb generáció, ha a közösségi médiáról kérdezzük, azonban a fiatalabb generáció tudja, hogy e szolgáltatás napjainkban az életünk részévé vált, beépült a mindennapjainkba. Széles körben elterjedt jelenséggé vált a megfelelő szabályozás kialakítása, ezért dolgozatomban témaként a szólásszabadságot és a közösségi média európai szabályozását választottam. Témaválasztásom alapja az a megfigyelésem, hogy napjainkban a közösségi média az emberek közötti kapcsolattartás egyik leggyakoribb formája, ezért itt is különös jelentősége van a szólásszabadság érvényesülésének. Személyes tapasztalat alapján a 21. század embere a nap folyamán számtalanszor kapcsolatba kerül a közösségi médiával. A TikTok videók böngészésétől kezdve a távol élő barátokkal Messengeren történő kapcsolattartáson keresztül az Instagram influencerek követéséig az életünkben jelen vannak a közösségi oldalak. Nélkülük a mai életszínvonal elképzelhetetlen lenne.

Híradásokban számos -általam érdekesnek vélt- esettel találkozhatunk, melyek során természetes és jogi személyek azt állítják, őket szólásszabadságukban korlátozták. Ilyen eset volt a Teo de Abreu v. Portugália ügy, mely során egy portugál művész egy politikus magánéletére vonatkozóan szatirikus karikatúrát osztott meg oldalán, ezért büntetőeljárás indult ellene. Az Emberi Jogok Európai Bírósága (továbbiakban: EJEB) szerint ez a kommentár nem lépte át azt a határt, mely lehetővé tenné a szólásszabadság korlátozását. Érvelésében kifejtette, hogy a politikusoknak nagyobb mértékű kritikát kell eltűrniük, mint a magánszemélyeknek, ezért a véleménynyilvánítást csak jelentős kár esetén lehet korlátozni.² Egy hazai esetben, a Magyar Jeti Zrt. v. Magyarország ügyben 2013-ban a 444.hu egy cikkében YouTube linket osztott meg, mely egy olyan videóra vezetett, melyben az interjú romaellenes megjegyzéseket tett egy magyar szélsőjobboldali pártból. A videóban elhangzott kijelentésekért a hírportált a magyar bíróságok felelősségre vonták, holott nem ő készítette a videót, csak hivatkozott rá. Az EJEB döntésében megtalálható, hogy Magyarország a Magyar Jeti Zrt. felelősségre vonásával megsértette a szólásszabadsághoz való jogot, hiszen az online média nem feltétlenül vonható

¹ <https://www.citatum.hu/idezet/17960> 2024. 10. 30.

² EJEB Patrício Monteiro Telo de Abreu v. Portugal ügy - 42713/15., 10. bekezdés.

felelősségre a hivatkozott külső tartalmakért, továbbá a link megosztása nem jelenti feltétlenül a link tartalmának támogatását vagy azzal azonosulást.³

E jogesetekből kiderül, hogy az EJEB számára fontos a szólásszabadság, a közérdekű viták fenntartása, azonban figyelembe veszi a sértő vagy káros megnyilvánulások következményeit egyaránt. Ez keltette fel érdeklődésem az Európai Parlament és a Tanács 2022/2065 rendelete iránt, a digitális szolgáltatások egységes piacáról. Ez a jogszabály újdonságnak számít az online platformok szabályozásában az Európai Unióban, a korábbi szabályokhoz képest átfogóbb és konkrétabb intézkedéseket vezet be. Új szintre emeli a platformok elszámoltathatóságát, átláthatóságát, valamint a felhasználók jogainak védelmét, biztonságosabb online környezet kialakulását is támogatja. Mivel a közösségi média platformok határokon átívelőek, nem lenne hatékony az egyes országok külön szabályozás, úgy gondolom, hogy egy ilyen nemzeteken átívelő ügyben csak együttműködéssel lehet előrelépést elérni, ezért elengedhetetlen az Európai Unió fellépése a jogi szabályozás terén.

Témaválasztásom további indoka főként a magyar, de sok más, például az amerikai társadalomban is megfigyelhető polarizációs folyamat. Ennek során a társadalom két részre oszlik, leginkább a politikai vélemény alapján. Ezt legegyszerűbben az Amerikai Egyesült Államok példáján keresztül lehet bemutatni. Az amerikai állampolgárok többsége kitart pártpreferenciája mellett, ez alapján vélekedik a világról, belpolitikai és nemzetközi folyamatokról, általában az életfelfogásról. Mivel ez a pártpreferencia kétféle lehet (demokrata vagy republikánus), két csoport alakul ki, melyek közötti átjárás nem jellemző. A két csoport tagjai nem hallgatnak meg a sajátjuktól eltérő véleményeket, nem hajlandóak átgondolni, megkérdőjelezni értékrendjüket. Véleményem szerint ez a felfogás a társadalom fejlődése szempontjából káros, sürgősen megoldást kell keresni. Legjobb lehetőség erre a közösségi média működésének -akár jogi úton történő- megváltoztatása, olyan értelemben, hogy az állampolgárok ki tudjanak törni saját véleményük buborékából és halljanak más hangokat is a saját meggyőződésükön kívül. Ahogy választott idézetemben S. G. Tallentyre is írja, a legcélravezetőbb az, ha minden véleményt meghallgatunk, még a sajátunkkal ellenkezőket is, majd mérlegeljük és megállapítjuk, melyiket gondoljuk legközelebb az igazsághoz.

1.2 A kutatás módszertana

A dolgozat elkészítése során áttekintettem és elemeztem a témához kapcsolódó magyar, európai uniós és amerikai jogszabályokat, valamint a releváns szakirodalmat. Kutatásomban elsősorban

³ EJEB Magyar Jeti Zrt. v. Hungary ügy - 11257/16.

a szólásszabadság és a közösségi média kapcsolódási pontjaira, illetve a Digital Services Act európai szerepére helyeztem a hangsúlyt, hogy átfogó képet alkothassak a kialakulóban lévő szabályozás gyakorlati kihívásairól.

Dolgozatom első felében az internetes platformok, ezen belül is a közösségi oldalakon felmerülő problémákat vázolom fel. Ezek véleményem szerint a fake news, vagyis az álhírek elterjedése, a dezinformáció térnyerése, valamint a visszhangkamrák és a véleménybuborékok kialakulása. Ezek után a digitális szolgáltatásokról szóló jogszabály bemutatásán keresztül keresek megoldást a problémákra. Dolgozatom végén pedig következtetéseket vonok le arra vonatkozóan, hogy a DSA-nak sikerült-e orvosolnia a felmerült problémákat, illetve milyen módosításokra lenne szükség a szabályozás teljességéhez. Módosítási javaslataim hozzájárulhatnak a felhasználók kiegyensúlyozottabb információhoz jutásához, illetve más vélemények megismeréséhez, megoldást jelenthetnek a mai társadalmak polarizációs folyamataira.

2. A szólásszabadságról

2.1 A szólásszabadság jelentősége

A szólás szabadsága a demokratikus, plurális társadalom alappillére, alapvető szabadságjog. Első generációs emberi jog, a 18. század végi polgári forradalmak vívmányaként jelent meg a többi szabadságjoggal (például gyülekezési, egyesülési jog, személyes szabadsághoz való jog) együtt. Emellett negatív jogként is értelmezhető, mivel elsősorban az állam tartózkodását követeli meg a véleménynyilvánítás korlátozásától vagy befolyásolásától.⁴

Az első generációs emberi jogok létrejöttében két gondolat játszott központi szerepet: a személyes szabadság és az egyén védelme az állami önkénnyel szemben. A polgári és politikai jogokat (például az ország ügyeinek intézésében való részvétel jogát és a kínzás tilalmát) a Polgári és politikai jogok nemzetközi egyezségokmánya (ICCPR) és az Emberi Jogok Európai Egyezménye fejt ki részletesen.⁵

Az információk szabad áramlása a demokratikus társadalmak fundamentuma, amelyet – ideális esetben – sem a politikai hatalom, sem az állami szervek nem korlátozhatnak. Ha ez a jog csorbát szenved, az közvetlenül veszélyezteti a szabad választások intézményét⁶, hiszen a

⁴Szegedi Tudományegyetem, Alapjogok, <https://u-szeged.hu/efop362-00007/kereses-abc-szerint/alapjogok>, 2024.09.14.

⁵Manual for Human Rights Education for Young people, <https://www.coe.int/hu/web/compass/the-evolution-of-human-rights>, - 2024. 09. 13.

⁶ Dominika BYCHAWSKA-SINIARSKA: A véleménynyilvánítás szabadságának védelme az Emberi Jogok Európai Egyezménye alapján, Európai Tanács, 1. fejezet.

választópolgárok nem ismerhetik meg a pártok programjait, ideológiáját, a jelölteket, nem férhetnek hozzá ellenkező véleményekhez, mely befolyásolná őket a választásban. Véleményem szerint a szólásszabadságnak az oktatásban kiemelt jelentősége van, hiszen a tanulók, hallgatók kritikai gondolkodásának kialakulásában nagy szerepet játszik az érvek ütköztetése, a demokratikus vitával való találkozás. Konstruktív viták csak tudatos, demokratikus felfogásra nevelt állampolgároknak köszönhetően létesülhetnek. A konstruktív viták akadályá legtöbbször a már említett szélsőséges álláspontok felerősödése és polarizáció mellett a társadalmi szakadék és empátia hiánya, valamint a félretájékoztatás, mely egy későbbi fejezetben kerül kifejtésre. Nélkülözhetetlen továbbá a kritikai szabadság kialakulásában is, mely az államhatalom ellenőrzésének egyik eszköze.

Az Emberi Jogok Európai Bírósága 1976-ban, a *Handyside vs. Egyesült Királyság* ügyben kimondta, hogy a Bíróságot feladatai kötelezik arra, hogy a lehető legnagyobb figyelmet fordítsa a "demokratikus társadalmat" jellemző alapelvekre. A véleménynyilvánítás szabadsága a társadalom egyik alapvető pillére, valamint az egyének fejlődésének egyik alapfeltétele. Aki él a véleménynyilvánítás szabadságával, vállalja az ezzel járó „kötelességeket és felelősségeket”, amelyek mértéke az ő helyzetétől és az általa használt technikai eszközöktől függ. A bíróság ítéletében kimondta, hogy a véleménynyilvánítás szabadságával együtt kötelezettségek és felelősségek is járnak, amelyek mértéke az egyén társadalmi szerepétől és az alkalmazott kommunikációs eszközöktől függ. Az ügy háttérében a „*Little Red Schoolbook*” című kiadvány állt, amelyet a brit hatóságok közérkölsbe ütközőnek ítélték és betiltottak (ezt a döntést a bíróság végül jóváhagyta, mivel a közmorál védelmét jogszerű célnak találta). Az ítélet nyomán megerősödött a „*margin of appreciation*” elve (mérlegelési jogkör elve), amely korlátozott mozgásteret ad az államoknak a véleménynyilvánítás korlátozására, feltéve, hogy az intézkedések arányosak és megfelelnek az adott demokratikus társadalom alapelveinek és szükségleteinek.⁷

2.2 Alaptörvényi vonatkozások

Az Alaptörvény IX. cikk (1) bekezdése szerint mindenkinek joga van a véleménynyilvánítás szabadságához.⁸ A szólásszabadságot a sajtó és médiaszabadsággal együtt tárgyalja, melynek történelmi háttere az írott sajtó megjelenésekor a cenzúrával szembeni védekezés követelménye, mint első generációs emberi jog. A szólásszabadság biztosítja az állampolgárok

⁷ *Handyside v. Egyesült Királyság*, 1976. december 7., 49. bekezdés.

⁸ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.).

tájékoztatását és a politikai sokszínűséget. Azonban sem szólás, sem a sajtószabadság nem korlátozhatatlan alapjog. Korlátozására szigorú szabályok vonatkoznak.⁹ A véleménynyilvánítás szabadságának korlátjai kiemelt jelentőségűek a jogállamban, a plurális, demokratikus társadalom alapját képezik.

Az Alaptörvény elismeri az ember alapvető jogait, melyek az embert születésénél fogva, emberi minőségéből megilletik. Korlátozásukhoz kapcsolódóan nevesítve tartalmazza azt az alkotmányosságot vizsgáló módszert, melyet vonatkozó normaszöveg hiányában az Alkotmányban foglaltak értelmezése segítségével alakított ki az Alkotmánybíróság. Az Alkotmánybíróság megfogalmazása szerint az állam akkor nyúlhat az alapjog korlátozásának eszközhöz, ha egy másik alapvető jog vagy szabadság védelme vagy érvényesülése, illetve alkotmányos érdek védelme másként nem érhető el¹⁰. Nem elegendő tehát az alapjogok korlátozásának alkotmányosságához, hogy másik alapvető jog vagy szabadság védelme vagy egyéb alkotmányos cél érdekében történik, kell hozzá az is, hogy a korlátozás megfeleljen az arányosság követelményének: az elérni kívánt cél fontossága és az érdekében okozott alapjogsérelemnek megfelelő arányban kell lennie egymással. A törvényhozó köteles a korlátozás során az adott cél elérésére alkalmas legenyhébb eszköz igénybevételére. A jog tartalmának korlátozása alkotmányellenes, ha az önkényesen történik.

Az Alaptörvény szerint vannak olyan abszolút jellegű jogok, melyek semelyik más alapjog vagy alkotmányos cél érdekében sem korlátozhatók (kivéve, ha különleges jogrendet vezetnek be). Ilyen jog az alkotmánybírósági gyakorlat szerint az élethez és az emberi méltósághoz való jog, valamint az, hogy minden ember jogképes. A gondolati, lelkiismereti és vallásszabadság is abszolút jog, mert hozzátartozik az emberi lényeghez, azonban ezek nyilvános kinyilvánítása már korlátozható. Az abszolút jogok másik csoportja a büntetőjogi garanciákhoz, illetve a bírósági eljárás tisztességéhez kapcsolódik. Ilyen a tisztességes eljáráshoz való jog, az élethez, emberi méltósághoz való jog, kínzás, embertelen bánásmód tilalma, *a nullum crimen sine lege* elve, az ártatlanság védelme, illetve a védelemhez való jog.¹¹

⁹ Nagykommentár Magyarország Alaptörvényéhez, ÁRVA Zsuzsanna, Wolters Kluwer Kft. Budapest, 2013.

¹⁰ 30/1992. (V. 26.) AB határozat

¹¹ GÁRDOS-OROSZ Fruzsina: „Az alapjogok korlátozása” in JAKAB András – KÖNCZÖL Miklós – MENYHÁRD Attila – SÜLYÖK Gábor (szerk.): Internetes Jogtudományi Enciklopédia (Alkotmányjog rovat, rovatszerkesztő: BODNÁR Eszter, JAKAB András) <http://ijoten.hu/szocikk/az-alapjogok-korlatozasa> (2020), 32-39. bekezdés.

2.3 Az Emberi Jogok Európai Egyezménye

Az Emberi Jogok Európai Egyezménye 10. cikke foglalkozik a szólásszabadsággal. Az első bekezdés a védelmezett szabadságokat, a második e szabadságok jogszerű korlátozásának lehetőségeit sorolja fel. Az első bekezdés a véleménynyilvánítás szabadságának három összetevőjét határozza meg: a) vélemény alkotásának szabadsága, b) eszmék és információk megismerésének szabadsága, c) eszmék és információk közlésének szabadsága. Ahogy az Alaptörvényben, itt is megjelenik a véleménynyilvánítás korlátozható volta, tehát e jog „kötelezettségekkel és felelőségekkel együtt járó szabadság”.¹² A 10. cikk kiterjed bármely, a véleménynyilvánítás bármely formájára, annak tartalmára, a kinyilvánító személyre, csoportra vagy médiatípusra való tekintet nélkül. Az államok kötelesek minden ilyen tartalmú korlátozást megindokolni, nem tehetnek különbséget állampolgáraik között véleményük alapján.¹³

Látható tehát a szólásszabadság kiemelt fontossága mind az Alaptörvényben, mind európai uniós normákban egyaránt. Kiemelendő annak szem előtt tartása, hogy e jog korlátozható és szükség is van a korlátozására a többi alapjog védelme érdekében. Manapság a szólásszabadságot véleményem szerint legtöbbször a közösségi média csorbítja. Dolgozatom következő fejezete vizsgálja ennek módját és okait.

3. Az internet és a szólásszabadság

3.1. Az internet fejlődése

A számítógépek fejlődésének korszaka az önálló számítógépek korszaka. Itt még internetről nem beszélhetünk, hiszen a számítógépek nem voltak hálózatba kapcsolva, a 60-as, 70-es években jellemzően államok, nagyvállalatok tulajdonában voltak. A 80-as, 90-es években megjelentek a személyi számítógépek, melyek szélesebb körű hozzáférést biztosítottak az átlagfelhasználók számára az informatikai berendezésekhez.

A Web 1.0 az internet fejlődésének első korszaka, mely a 90-es évektől 2001-ig tart. Erre az időszakra az egy irányú kommunikáció volt jellemző, a felhasználók csak olvashatták a tartalmakat, nézhették a képet, visszacsatolásra nem volt lehetőség.

A 2002-től a Web 2.0-val megjelentek a felhasználók által generált tartalmak, a felhasználók beleszólhattak az internet alakulásába. Stewart Dazbell megfogalmazása szerint a valódi

¹² 1993. évi XXXI. törvény az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről I. fejezet 10. cikk.

¹³ Dominika BYCHAWSKA-SINIARSKA: A véleménynyilvánítás szabadságának védelme az Emberi Jogok Európai Egyezménye alapján, Európai Tanács, 1. fejezet.

párbeszéd, „soha véget nem érő, világméretű beszélgetés” a Web 2.0 megjelenésével jött létre.¹⁴ A folyamatos tartalmegosztás, tartalomvéleményezés, tartalomosztályozás, olyan kommunikációs tér létrehozását eredményezte, melyben az aktív fogyasztó képessé vált az önálló szereplőként való megjelenésre. A kétezres évek elején sokan gondolták, hogy a Web 2.0 elhozza azt a mindenki számára elérhető és megtapasztalható kommunikációs formát, mely hozzájárul a világ jobb megismeréséhez. Ebben az időben jelentek meg a közösségi oldalak is, a Facebook 2004-ben, a Twitter (mai nevén X) 2006-ban, az Instagram 2010-ben. Ezeken az oldalakon személyre szabott posztok, hirdetések, hírek jelennek meg, mely egy kifejezetten érdekes jelenség, a véleménybuborék kialakulásához vezethet. Ezt egy későbbi pontban részletesen kifejtem.

A Web 3.0 pontos fogalmában még nincs egyetértés. Jelentheti a jobb minőségű közösségi tartalom arányának növelését, teljeskörű kommunikációs szabadságot, illetve teljes személyre szabottságot. Annyi bizonyos, hogy egy sokkal nagyobb fokú, öntanulásra és önismeretre képes mesterséges intelligencia vezérelte rendszerről beszélünk.¹⁵

Napjainkban a „mindent átható számítástechnika” jelensége figyelhető meg. Az *Internet of Things* („Dolgok internete”) jelentése, hogy szinte minden elektronikus eszköz (a porszívótól kezdve a fogkefén át a vízforralóig) hálózatba kapcsolható. Az így nyert adatokat a *Big Data* (nagy adathalmazok) gyűjtik, melyek feldolgozásában számos lehetőség rejlik az egészségügy, közlekedés, bűnüldözés, oktatás stb. terén.

A közösségi média a nyilvánosság új tere. Fontos viták helyszíne, melyek témája a társadalmat megosztó kérdések, mint például az eutanázia, abortusz, migráció. Az átlagembernek is lehetősége nyílik beleszólni ezekbe a vitákba kommentek, bejegyzések formájában.

3.2. Az információs társadalom

Az információs társadalom egy új fejlettségi szintje a társadalomnak, az információ és tudásszektor előtérbe kerülésének köszönhetően. Az információnak napjainkban már nincsenek határai, így globálisnak tekinthető. A XXI. században a fejlett országok fokozatosan belépnek az információs társadalomba és ez jelentősen befolyásolja a jövőt. Az információs társadalom főbb jellemzői, hogy az információ hatalmi tényezővé válik, az információ, a kutatás, a fejlesztés önálló értékévé válik, a társadalom középpontjában az információ megszerző és feldolgozó technológia áll. Az információs társadalomban élve, az internet elterjedése

¹⁴ ACLU v. Reno, 929 F. Supp. 824 (E.D. Pa. 1996), idézi: Gosztonyi Gergely: Cenzúra Arisztotelésztől a Facebookig, Gondolat Kiadó, Budapest, 2022., 84.

¹⁵ GOSZTONYI Gergely: Cenzúra Arisztotelésztől a Facebookig, Gondolat Kiadó, Budapest, 2022.

megváltoztatja a mindennapi életvitelünket. Lehetővé válik a virtuális világba való betekintés és jelenlét. A virtuális valóság elterjedése szükségszerűvé teszi a megfelelő jogi szabályozás létrehozását.¹⁶

3.3 A cenzúra

3.3.1 A cenzúráról általában

Az általános értelemben vett cenzúra a latin *censura* szóból származik, mely a *censor* hivatalát jelentette, azt a tisztségviselőt, aki az adóbecslést, a *censust* végezte. Jelentése sajtóközlemények és megjelenésre szánt könyvek előzetes elbírálása politikai és erkölcsi szempontok szerint állami hivatal által.¹⁷

A cenzúrát több szempont szerint lehet csoportosítani:

- a) a cenzúra elvégzője szerint: politikai, azaz az állam által gyakorolt; gazdasági, azaz gazdasági magánérdek által gyakorolt; öncenzúra
- b) „szélessége” szerint szűken vett, önkéntes és előzetes engedélyezési eljárások, illetve tág értelemben vett
- c) ideje szerint előzetes, amikor a megjelenéshez vagy nyilvánosságra hozatalhoz kapcsolódik az engedélyezés; utólagos, amikor a nyilvánosságra hozottak terjesztéséről határoznak
- d) célja szerint szólás megakadályozása érdekében végzett; az információhoz való jutás megakadályozása érdekében végzett
- e) következménye szerint tartalom eltávolítása vagy tartalom megsemmisítésére irányuló.

Denis McQuail a közlés, a hír- és a véleményterjesztés jogának csorbíthatatlanságát, azaz a cenzúra hiányát a kommunikáció szabadságának egyértelmű feltételeként szabja.¹⁸ A történelem folyamán azonban ez nem volt mindig így: a tartalmak megjelenésének leggyakoribb akadálya az állam által végzett cenzúratevékenység volt. A regnáló elitek valláskülönbségi, ideológiai vagy pusztán politikai okokból is sokszor a véleménynyilvánítás szabadsága és a társadalom számára fontos információk betiltására folyamodtak.¹⁹

¹⁶ AVORNICULUI Mihai, SEER László, BENEDEK Botond: Identitás a XXI. század információs társadalmában, az internet hatásai 70–74.

¹⁷ Arcanum lexikon, cenzúra szócikk <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-etimologiai-szotar-F14D3/c-F1A43/cenzura-F1A75/>, 2024. 09. 14.

¹⁸ Denis McQUAIL: McQuail's Mass Communication Theory, SAGE Publications Ltd. 2003, idézi: GOSZTONYI Gergely: A cenzúra tipizálása a politikai cenzúra rövid történetének tükrében, Médiakutató XXIII. évf. 1. szám.

¹⁹ GOSZTONYI Gergely: A cenzúra tipizálása a politikai cenzúra rövid történetének tükrében, Médiakutató XXIII. évf. 1. szám.

A cenzúra lehetséges értelmezései közül a jogtörténeti a leggazdagabb. A 18. század végén az „előzetes vizsgálatot” hagyományosan valamely közigazgatási hatóság vagy állami tisztségviselő végezte és mérlegeléssel döntött a megjelenés engedélyezéséről. Döntése ellen jogorvoslatra nem volt lehetőség, bírósági út nem volt igénybe vehető. Az engedély nélküli megjelenés vétségnek számított, még akkor is büntetendő volt, ha a szöveg nem tartalmazott jogsértést. Az 1848. márciusi 12 pont közül az első volt, hogy „kívánjuk a’ sajtó szabadságát és a cenzúra eltörlését”. A hamarosan megszülető első sajtótörvény rendezte is ezt a követelést, igaz, csak néhány hónapra.

William Blackstone már a márciusi ifjak előtt megfogalmazta, hogy a modern sajtószabadság origója a cenzúra tilalma. A sajtószabadság szerinte abban áll, hogy nem vezetnek be előzetes korlátozásokat a kiadványokra, és nem abban, hogy valaki mentesül a megrovás alól, ha a törvénysértő tartalmat közzéteszi.²⁰ Mára a cenzúra tilalma a sajtószabadság alkotmányos védelmének olyan alapvetése, mely szinte magától értetődő.²¹

3.3.2. Nagy Testvér és Kis Testvér

A cenzúra tárgyalásánál elengedhetetlen két fogalom tisztázása. „A Nagy Testvér figyel téged”, olvasható az idézet George Orwell 1984 című regényében.²² *Nagy Testvér* alatt az államok által gyakorolt erősebb politikai cenzúrát értjük, melyet esettanulmányokkal szemléltetnek.

2024 márciusában 10 nap szabadságvesztésre ítélték egy orosz diákot, mert Wifi nevének a „Slava Ukraine”, vagyis „éljen Ukrajna” szlogent állította be. A moszkvai bíróság a diákot „Náci szimbólumok nyilvánosság előtt történő megjelenítése” miatt mondta ki bűnösnek. Oroszországban jelenleg is több, mint 260 ember tölti szabadságvesztését háborúellenes megnyilvánulásaik miatt az OVD- Info orosz emberi jogi szervezet szerint.²³

Kis Testvér cenzúra alatt a versenyszektor által gyakorolt cenzúrát értjük, vagyis a közösségi médiában történő tartalommoderálást. Ennek kapcsán azt a folyamatot emelem ki, melyen a felhasználó átmegy, amennyiben egy közösségi oldal úgy dönt, korlátozza vagy törli a profilját. Napjainkban a közösségi média egy új nyilvánosságot teremtett, melyből, ha valakit kizárnak, nem lesz lehetősége az ismerősivel történő kapcsolattartásra, nem értesül az eseményekről,

²⁰ BLACKSTONE, William: A köznyugalom elleni vétségek. In: REMÉNYI Édua – Koltay András (szerk.): A szólásszabadság káprázata. Budapest, Wolters Kluwer, 2017. 154–155. p.

²¹ KOLTAY András: Előszó helyett – néhány gondolat a cenzúrafogalom használhatatlanságáról a jogban (2022) 9–13.

²² George Orwell: 1984, Martin Secker & Warburg Ltd., Toronto, 1949.

²³ Russian student jailed after naming Wi-Fi router with pro-Ukraine slogan, Darya TARASOVA, CNN, <https://edition.cnn.com/2024/03/10/world/russian-student-jailed-renaming-wifi-ukraine-intl/index.html> 2024. 09. 15.

hírekről. Társadalmi megvetést is hozhat, ha valaki nem elérhető online. Lehetőségekről marad le, a fentebb említett információs társadalomban hátrányba kerül.

A nagy közösségi média platformok méretüknél fogva piaci értelemben is uralják a nyilvánosságot és különösebb jogi korlát nélkül hozhatnak döntést, mit és milyen mértékben engednek be a nyilvánosságba. Saját maguknak hozzák létre szólásszabadság kódexeiket és maguk is ellenőrzik annak betartását.²⁴

Közszereplők is gyakran szembesülnek a közösségi oldalakon történő moderálással. Leghíresebb eset Donald Trump és a Twitter vitája. A volt amerikai elnök széles körben használta @realDonaldTrump nevű fiókját. Támadta a szenátusi republikánusokat, demokratákat, politikai riválisait, volt munkatársait és a hírsatornákat egyaránt. Emellett tájékoztatásra is használta fiókját, volt, hogy napi több, mint 100 tweetet posztolt. A fiók fenyegetéseket is megosztott: Kim Dzsongunt, Észak- Korea vezetőjét „rakétaembernek” nevezte, „tűzzel és dübörgéssel” fenyegette, ha Észak- Korea megtámadja az Egyesült Államokat. @realDonaldTrump terjesztett félrevezető, hamis és rosszindulatú állításokat is, például, hogy Brett Kavanaugh bíró meghallgatásán résztvevő tüntetőket Soros György üzletember fizette le. A fiók több, mint 57.000 tweetet számlált, amikor 2021. január 6-án az elnök egy bejegyzésében együttérzését fejezte ki a tömeg iránt, amely halálos támadást intézett az amerikai törvényhozás épülete ellen, miközben a törvényhozók az elnökválasztási vereségét hitelesítették volna. A Twitter bejelentette, hogy Trump fiókját véglegesen letiltja, mert félő, hogy az elnök további „erőszakra való uszításra” használja fel azt. A volt elnök reakciója erre az volt, hogy saját platformot fog létrehozni, melyet meg is tett, Truth Social néven.²⁵ 2022. november 20-án, miután Elon Musk megvásárolta a Twittert, visszaállították Trump fiókját.²⁶

3.3.3. A XXI. század cenzúrája; a Kapuőrök

Kurt Lewin amerikai- német pszichológus 1947-es fogalma szerint a kapuőr (gatekeeper) a csoport egészét érintő döntések, illetve e döntéseket meghozó személyeket jelöli. Lewin a háziasszonyt hasonlította a kapuőrhöz, mert bevásárlás során ő dönti el, milyen étel kerül a család asztalára.²⁷ Dawid Manning White ezt átvittette a médiára. Meglátása szerint a

²⁴ KOLTAY, András. "Előszó helyett-Néhány gondolat a cenzúrafogalom használhatatlanságáról a jogban." (2022): 9–13.

²⁵ Farewell, @realDonaldTrump: Looking back at the Twitter account's provocative history, Aamer MADHAN, Jill COLVIN, USA Today <https://eu.usatoday.com/story/tech/2021/01/08/president-donald-trump-twitter-account-history/6607069002/> 2024. 09. 15.

²⁶ What we know about Truth Social, Donald Trump's social media platform, AP News <https://apnews.com/article/truth-social-donald-trump-djt-ipo-digital-world-7437d5dcc491a1459a078195ae547987> 2024. 09. 15.

²⁷ The Networked Gatekeeping Process for News in the 21st Century, Thomas ERNSTE, 2014, 2.

háziasszonyokhoz hasonlóan a hírszerkesztők is eldöntik, milyen hírek jutnak el a nagyközönséghez. White egy amerikai kisváros sajtószervezetét vizsgálta, azon belül azt a folyamatot, hogyan jut el a hír a kapuőr (a szerkesztő) szűrőjén keresztül az ellátótól a fogyasztóig. Vizsgálata során arra a megállapításra jutott, hogy a hírek kiválasztása felettébb szubjektív, a szerkesztő személyes tapasztalatain alapszik.^{28 29}

A történelem során folyamatosan változott a kapuőrök személye. Az első kapuőrök minden bizonnyal a papok voltak, akik a hírek számára biztos információforrással szolgáltak, majd a könyvnyomtatás elterjedésének köszönhetően a könyvek írói is felvehették ezt a szerepet. A XX. század elején a tömegkommunikációs eszközök megjelenésével (rádió, televízió) szélesedett a kapuőrök szerepe: beléptek a szerkesztők.³⁰

Napjainkban az internet világában új kapuőrök jelentek meg: a moderátorok. Ezek általában nagyvállalatok (például a Facebook, X, Google), melyek platformjaikon tartalommoderálást végeznek. A kapuőrök működését nem korlátozzák azok a garanciák, melyek az államot kötelezik a nyilvánosság, a pluralizmus, a vélemények közönséghez való szabad eljutása és a cenzúranélküliség biztosítása érdekében. A Google és a Facebook a felhasználók által az általános szerződési feltételekben elfogadott szabályzataik által önálló kvázijogrendszert hoztak létre, mely ugyan gyorsabb és hatékonyabb, mint a meglévő jogrendszerek, azonban nem találhatók meg benne a jogállam és az átláthatóság garanciái. Képesek befolyásolni a gazdasági, politikai folyamatokat.³¹

A Facebook a fent említett saját szabályrendszere alapján dönt a felhasználók által feltöltött tartalmakra vonatkozóan. Ha úgy látja helyesnek, szabályzatában foglalt rendelkezésre hivatkozva eltávolítja a posztot, de akár súlyosabban is szankcionálja a felhasználót, ideértve a felhasználói fiók végleges törlését is.³² Erre volt példa a Pestisrácok.hu 123 ezer követővel rendelkező Facebook oldala. 2023 novemberében a Meta veszélyes személyek és szervezetekre vonatkozó szabályozás megsértését és kényszerű tartalmak közzétételét róta fel a Pestisrácok.hu szerkesztőségének egyik, a Hunnia- ügyről szóló hírük kapcsán.³³ A nagyvállalatok tehát moderálási alapelveket alkalmaznak. A Facebook esetében például a következő tartalmak

²⁸ David Manning WHITE (1950): The „Gate Keeper“ : A Case Study in the Selection of News, in: *Journalism Quarterly* 27, 3: 383–390.

²⁹ A kapuőr fogalmának kialakulása

http://www.jgyph.hu/mentorhalo/tananyag/MediaelmeletV2/ii22_a_kapur_fogalmnak_kialakulasa.html 2024. 04. 22.

³⁰ Karine BARZILAI-NAHON. "Gatekeeping: A critical review." *Annual review of information science and technology* 43.1 (2009): 1–79.

³¹ KOLTAY András: Tíz tanulmány a szólásszabadságról, Wolters Kluwer, Budapest, 2018, 267–292.

³² KOLTAY András: Tíz tanulmány a szólásszabadságról, Wolters Kluwer, Budapest, 2018, 267–292.

³³ Elérhetetlenné vált a Pesti Srácok Facebook-oldala, Halász Nikolett, Telex

<https://telex.hu/belfold/2023/11/26/facebook-oldal-tiltas-torles-pestisracok> 2024. 09. 14.

minősülnek alapelvek ütközőnek (a teljesség igénye nélkül): hamis fiókok által létrehozott és terjesztett tartalom, olyan tartalmak, amelyekben ismert gyűlöletkeltő kifejezések szerepelnek, olyan tartalmak, amelyek potenciálisan súlyos erőszakot szíthatnak vagy segíthetnek elő, megfélemlítés és zaklatás, kéretlen tartalom, durva erőszak, felnőtt meztelenség és szexuális tevékenység, hamis állítások a Covid19-ről.³⁴

3.3.4. Cancel culture

A *cancel culture* kifejezés azt jelenti, hogy egy társadalmi vagy szakmai közösség megpróbál elhallgattatni, kiközösíteni és mások számára is vállalhatatlanná tenni egy személyt vagy céget, aki számukra vállalhatatlan vagy bántó dolgot tett.³⁵ Az elmúlt években a *cancel culture* jelenség egyre megosztóbb témává vált. Egy ismétlődő mintázat jelent meg: egy híresség vagy más közszereplő olyasmit tesz vagy mond, amit sokan sértőnek találnak. Ezt követi a közfelháborodás, melyet gyakran a politikailag agresszív közösségi média táplál. Ezek után felszólításokat intéznek a személyhez, hogy „töröljék” az illetőt, más kifejezéssel élve véget vessenek a karrierjének, vonják meg tőle a társadalmi támogatottságot. Ennek eszköze lehet munkájának bojkottálása vagy munkahelyi fegyelmi intézkedések.³⁶ E jelenséget is esettanulmányok segítségével igyekszem bemutatni.

Egy ilyen eset Masterpiece Cakeshop v. Colorado Civil Rights ügy. 2012-ben Charlie Craig és David Mullins egy Coloradoban található cukrászdába, a Masterpiece Cakeshop-ba látogattak, hogy megrendeljék esküvői tortájukat. A tulajdonos, Jack C. Philips megtagadta a kérést mondván, hogy vallási meggyőződése nem teszi lehetővé, hogy azonos neműek számára készítsen esküvői tortát. A pár panaszt nyújtott be az Igazságügyi Hivatalhoz, hogy a Masterpiece megsértette a közszolgáltatások terén a diszkrimináció tilalmát. Az elsőfokú eljárásban a párnak adtak igazat, majd a fellebbezés során az eljáró bíróság kifejtette, hogy míg az azonos nemű párok polgári jogi védelmet élveznek a törvények és az Alkotmány alapján, az azonos neműek házasságával szembeni vallási és filozófiai kifogások is védett nézetek. Az ügyben érintett coloradoi törvényt, amely tiltotta az azonos nemű párok diszkriminációját termékek és szolgáltatások vásárlásában, vallási szempontból semleges módon kellett volna

³⁴Közzevetői tartalom és a Facebook közösségi alapelvei, Meta <https://www.facebook.com/business/help/201148151829614?id=208060977200861> 2024.09.14.

³⁵ Lexiq lexikon, *cancel culture* szócikk <https://lexiq.hu/cancel-culture> 2024. 09. 15.

³⁶ Norris PIPPA. "Cancel culture: Myth or reality?." Political studies 71.1 (2023): 145–174.

alkalmazni. A bírói tanács többsége elismerte, hogy Phillips számára a tortakészítés művészi kifejezés és vallási meggyőződésének része.³⁷

Következő példám, amikor a francia Francesca Amewudah-Rivers színésznőt választották Júlia szerepére a Rómeó és Júlia darabjára az Amerikai Egyesült Államokban 2024 áprilisában. A sötét bőrű színésznő gyűlölködő visszhang célpontjává vált. A szereposztással kapcsolatos rasszista kritikák érték a Jamie Lloyd társulatot. Százak írták alá a nyílt levelet, melyben arra kérték a produkciós céget, hogy biztosítsa a színésznő támogatását, melyre ígéretet is tett a cég.³⁸

Az interneten történő szólásszabadság korlátozása az internet szabályozásának egyik legfontosabb szegmense, melyet az átlag felhasználó is nap, mint nap tapasztalhat. A káros következmények érdekében megoldást kell találni e problémára. Többek között erre is tesz kísérletet az Európai Unió a Digital Services Act útján.

3.4 A gyűlöletbeszéd

A gyűlöletbeszéd fogalma változatos és összetett jelenség. jelentheti a lejáratást, az ellenfelek befeketését célzó akciókat, negatív kampány fogalmát, a versengő pártok által képviselt politikai minőséget, illetve kapcsolatba kerülhet az agresszió fogalmával is.³⁹ A gyűlöletbeszéd, különböző csoportok rágalmazása vagy a nemzeti, faji, vallási alapú megkülönböztetés gyűlöletkeltésre irányuló kifejezése diszkriminációhoz, ellenségeskedéshez vezet. Más nézőpontból a gyűlöletbeszéd a társadalom kiszolgáltatott tagjai méltóságának megsértése. Az európai társadalmak egyetértenek abban, hogy a véleménynyilvánítás szabadsága iránti elkötelezettség nem az olyan közlésekre irányul, amelyeket kedvezően fogadnak, vagy amelyeket nem tartanak sértőnek, vagy közömbösnek tekintenek, hanem éppen azokra, amelyek sértik, megdöbbennek vagy zavarják az államot vagy a lakosság bármely csoportját.⁴⁰ E liberális demokráciák számára az egyén megvalósítását és a demokratikus önkormányzást ásná alá, ha a nyilvános gyűlöletbeszédet cenzúrázatlanul hagynák.⁴¹

³⁷ Masterpiece Cakeshop, Ltd. v. Colorado Civil Rights Commission ügy <https://www.oyez.org/cases/2017/16-111> 2024. 09. 15.

³⁸ Juliet should be a dream role. For a black actor tackling Shakespeare, it can be a nightmare, Nina Bowers, The Guardian <https://www.theguardian.com/commentisfree/2024/apr/12/romeo-and-juliet-shakespeare-black-actors-francesca-amewudah-rivers> 2024. 09. 15.

³⁹ PÁL Gábor: A „gyűlöletbeszéd” fogalmának jelentésváltozásai a 2002-es választási kampányban, In: Miskolci politikatudományi Évkönyv, Miskolc, 2008

⁴⁰ Handyside v. United Kingdom, no. 5493/72, 1976. december 7-i ítélet [49]; Observer and Guardian v. United Kingdom, no. 13585/88, 1991. november 26-i ítélet [59]

⁴¹ A gyűlöletbeszéd szabályozása az online platformokon – transzatlanti kompromisszum a szólásszabadság terén? Uta KOHL, fordította: NAGY Szabolcs, In Medias Res 2022/2., 3, 31–54

4. A dezinformáció

4.1 A dezinformáció meghatározása

A dezinformáció jelentése félretájékoztatás, szándékosan létrehozott félrevezető, megtévesztő információ, melyet nyereségvágyból vagy szándékos károkozás céljából igaz információként próbálnak elfogadtatni.⁴²

A dezinformáció évszázadok óta velünk élő jelenség, mely az elmúlt időszakban a globalizációnak és a felgyorsuló technológiai és információfogyasztási szokásainknak köszönhetően került előtérbe. A fogalom több formában meghatározható, gyakran használják az álhírek (*fake news*) vagy félretájékoztatás szinonimájaként, de tág értelemben ide érthetjük az összeesküvéselméleteket és a külföldi befolyásolási tevékenységeket.⁴³ A hamis híreknek egyelőre nincsen tudományos konszenzuson alapuló definíciója. Sokan a „hamis hírek” vagy a „dezinformáció” kifejezést használják.

Az Európai Demokrácia Cselekvési Terv az alábbiak szerint határozza meg a dezinformáció fogalmát:

- A félretájékoztatás olyan hamis vagy félrevezető tartalom, amelyet káros szándék nélkül osztanak meg, ám hatásai ettől még lehetnek károsak, pl. ha az emberek jóhiszeműen megosztják a hamis információkat barátaikkal és családjukkal;
- A dezinformáció olyan hamis vagy félrevezető tartalom, amelyet megtévesztés, illetve gazdasági vagy politikai haszonszerzés szándékával terjesztenek, és amely kárt okozhat a nyilvánosságnak;
- A tájékoztatásbefolyásoló művelet hazai vagy külföldi szereplők arra irányuló összehangolt erőfeszítéseit jelenti, hogy egy célközönséget megtévesztő eszközökkel – többek között a független információforrások elfojtásával és dezinformációval – befolyásoljanak; és
- A – gyakran egy szélesebb körű hibrid művelet részeként megvalósuló – információs térbe való külföldi beavatkozás olyan kényszerítő és megtévesztő erőfeszítések összessége, amelynek célja, hogy egy külföldi állami szereplő vagy ügynökei megzavarják és megakadályozzák az egyének politikai akaratának szabad kialakulását és kifejeződését⁴⁴

⁴² Lexiq szótár, dezinformáció szócikk, <https://lexiq.hu/dezinformacio> 2024. 09. 14.

⁴³ Kiss Máté Attila Álhírek bűvöletében – A dezinformációk elleni fellépés kilátásai Nemzetbiztonsági Szemle 9. évfolyam (2021) 2. szám 20–28.

⁴⁴ A bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának az Európai Demokráciára vonatkozó cselekvési tervről COM/2020/790 final.

Ide tartozik még az ún. *hoax* kifejezés, mely a képtelenséget elsőre valóságosnak állítja be, hihetővé tesz nem létező eseteket vagy összefüggéseket. Ennek célja általában a minél nagyobb levélforgalom generálása vagy gúny üzése azokból, akik elhiszik ezeket az információkat, azonban nem céljuk a bevételszerzés.⁴⁵

Az autoriter hatalmak sokszor hangoztatják a *fake news* kifejezést (többnyire ellenzéki politikusokra, véleményvezérekre), melytől igyekeznek „megvédeni” az állampolgáraikat. Állításuk szerint a szólásszabadság védelme érdekében korlátozzák az ilyen hangokhoz történő hozzáférést.

4.2 Dezinformáció és a közösségi média

A közösségi média gyors térnyerésének köszönhetően nőtt a dezinformációt terjesztő oldalak száma a közösségi oldalakon. Az Európai Unió közleménye szerint a dezinformáció közösségi médián keresztüli terjesztése nehézségekbe nem ütközik. A félretájékoztatás nem csak csökkent a digitális és hagyományos médiába vetett bizalmat, de aláássa a demokráciát is azzal, hogy akadályozza a polgárokat abban, hogy megalapozott döntéseket hozzanak. A tartalmakat terjesztő online platformok eddig nem tettek megfelelő lépéseket a jelenség ellen, nem kezelték megfelelően a platformjuk manipulatív használatából, illetve a félretájékoztatásból fakadó problémákat. A jelentés szerint a félretájékoztatás erőteljes és olcsó, nem mellesleg gyakran gazdaságilag nyereséges befolyásolási eszköz. Megoldási lehetőségeket is javasol, többek között az átláthatóság javítását, magas színvonalú újságírás és médiaműveltség támogatását, az információk hitelességének javítását megbízhatóságuk minősítése révén.⁴⁶

Az álhírek közösségi médiában való terjedéséhez hozzájárul a hírfolyam jellege: rövid, gyorsan áttekinthető, pár mondatos információk. Emellett a hamis hírek szenzációértéke nagyobb, - hiszen általában meglepő, elképzelhetetlen eseményekről szólnak-, mint a hagyományos híradásoké.⁴⁷

A közösségi médiaplatformok óvatos intézkedéseket tettek a dezinformáció megfékezésére. A Facebook például egy olyan mechanizmussal rendelkezik, mely lehetővé teszi az álhírek megjelölését a „*Disputed by 3rd Party Factcheckers*” („Harmadik féltől származó tényellenőrző által megjelölve.”) címkével. Véleményem szerint e megoldásnak előnye, hogy

⁴⁵ PAPP János Tamás: A közösségi média platformok szabályozása a demokratikus nyilvánosság védelme érdekében, doktori értekezés, PPKE JÁK, Budapest, 2021.

⁴⁶ A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának Európai megközelítés az online félretájékoztatás kezelésére COM/2018/236 final.

⁴⁷ PAPP János Tamás: A közösségi média platformok szabályozása a demokratikus nyilvánosság védelme érdekében, doktori értekezés, PPKE JÁK, Budapest, 2021.

az olvasó kritikusan olvassa a tartalmat, azonban nem lehetünk biztosak a harmadik fél kiválasztási mechanizmusában. A Twitter letiltott néhány olyan fiókot, amelyek Oroszországból származó dezinformációt terjesztettek. A Google pedig lehetetlenné tette, hogy egyes álhíroldalak pénzt keressenek a Google hirdetési hálózatán keresztül. Mivel a közösségi média központi szerepet játszik a dezinformáció terjesztésében, a politikai hatóságok nyomást gyakorolnak a közösségi médiaplatformokra, hogy foglalkozzanak a kérdéssel. Az Európai Bizottság kidolgozott egy dezinformációval kapcsolatos gyakorlati kódexet a közösségi médiaplatformokkal együttműködve, amely kötelezi őket a dezinformáció elleni fellépésre.⁴⁸ E kódex aláírói kötelezettséget vállalnak arra, hogy konkrét intézkedéseket hoznak a dezinformáció visszaszorítására és online üzletpolitikájuk javítására. A kódex innovatív eszköz az online platformok átláthatóságának és elszámoltathatóságának növelésére, továbbá lehetőséget biztosít a platformok dezinformációval kapcsolatos politikáinak nyomon követésére. A kódex 2022-ben megerősítésre került 34 aláíró féllel.⁴⁹

4.3 Dezinformáció és a választások

Az „álhírek” kifejezés definíció szerint olyan információk, melyek formailag utánozzák a hírmédia tartalmát, de szervezeti folyamatában vagy szándékában nem és az álhíreket terjesztő csatornák nem rendelkeznek a hírmédia szerkesztés elveivel, az információk pontosságát és hitelességét biztosító folyamatokkal.⁵⁰ A választásokkal összefüggésben az álhírek akkor válnak dezinformációvá, ha az ellenfelek lejáratása vagy a szavazás folyamatának befolyásolása érdekében kerülnek terjesztésre. Különböző típusú intézkedések léteznek az álhírek ellen. Az egyik ilyen típus az ismert dezinformációs csatornák elleni fellépés, még akkor is, ha azzal a kockázattal jár, hogy cenzúrával vádolják az államot. Az Egyesült Királyságban az RT (orosz tv csatorna) ellen az ország hírközlési hatósága, az Ofcom, vizsgálatot indított, mert a Salisbury- támadásról szóló tudósítás során megsértette a pártatlansági szabályokat. Fontos intézkedések közé tartoznak a dezinformációval kapcsolatos tudatosság növelésére és a potenciális fogyasztók ellenálló képességének fokozására irányuló erőfeszítések. A dezinformációval szembeni ellenálló képesség növelése érdekében az Európai Bizottság

⁴⁸ Disinformation in Elections- Max BADER, security and human rights 29, 2018, 24–35.

⁴⁹ Európai Bizottság: A dezinformáció visszaszorítását célzó uniós gyakorlati kódex megerősítése, https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/new-push-european-democracy/protecting-democracy/strengthened-eu-code-practice-disinformation_hu 2024. 10. 30.

⁵⁰ D. Lazer et al., ‘The science of fake news’, in Science, 2018, 1094.

megbízásából készült jelentés például „az európai hírmédia rendszer sokszínűségének és fenntarthatóságának” védelmét ajánlja.⁵¹

A dezinformációnak a választások során gyakorolt zavaró hatása valószínűleg nem fog csökkenni az elkövetkező években. A kormányok és más szereplők számára, akik nem demokratikus választások legitimálására és a demokratikus választások delegitimálására, illetve egyes jelöltek vagy pártok aláásására törekszenek, a dezinformáció alkalmazása alacsony költségű, de potenciálisan nagy hatású stratégia. A médiatájkép átalakuláson megy keresztül, amelyben a hagyományos médiaszervezetek fokozatosan veszítenek tekintélyükből és közönségükből, miközben a közösségi média jelentősége egyre nő. Amíg a közösségi médiaplatformok nem vezetnek be átfogó intézkedéseket a dezinformáció elleni proaktív küzdelem érdekében, vagy nem kényszerülnek erre, addig a dezinformáció terjesztésében részt vevők kevés akadályt és sok lehetőséget találnak.⁵²

A dezinformáció jelenségével kapcsolatban legtöbbször a 2016-os amerikai elnökválasztást említik. Mind a média, mind a hatóságok részéről történtek vizsgálódások, hogy kiderítsék, történt-e külföldi beavatkozás, miután Donald Trump sokak meglepetésére megnyerte az elnökválasztást. Ennek során kiderült, hogy az Internet Research Agency (IRA) 2014 óta orosz ügynököket küldött az országba, hogy fényképeket, anyagokat gyűjtsenek egy későbbi dezinformációs kampány megszervezéséhez. Felméréseket végeztek, hogy a társadalom melyik témákat figyeli legnagyobb mértékben a közösségi oldalakon. Tevékenységük során több millió amerikai választópolgárhoz sikerült eljuttatniuk üzeneteiket. 2017-ben látott napvilágot a hír, mi szerint a Facebook 470, IRA-hoz köthető fiókot, a Twitter pedig 36 ezer automatizált fiókot azonosított. Ezek a fiókok a társadalmat megosztó témákra koncentráltak, ezek kapcsán terjesztették valótlan tartalmaikat. Az IRA tevékenysége nem merült ki ennyiben, hiszen feltörték és nyilvánosságra hozták Hillary Clinton, demokrata elnökjelölt levelezését. A támadás a választás lebonyolításáért felelős adminisztrációs rendszereket is érintette, annak érdekében, hogy Donald Trump republikánus elnökjelöltet segítsék győzelemre.⁵³

A választásokhoz kapcsolódó dezinformációra magyar példát is találunk. A 2014-es országgyűlési választások kampányidőszakában a kormány kommunikációjának eleme volt a „Stop Soros” kampány, mely a külföldi civil szervezetek és bevándorlók külföldi támogatását

⁵¹ A multi-dimensional approach to disinformation. Report of the independent High level Group on fake news and online disinformation. European Commission, 2018.

⁵² Disinformation in Elections- Max BADER, security and human rights 29, 2018, 24–35

⁵³ KISS Máté Attila Álhírek bűvöletében – A dezinformációk elleni fellépés kilátásai Nemzetbiztonsági Szemle 9. évfolyam (2021) 2. szám 20–28.

állította középpontba. A választók egy része esetén ezek az állítások hatékonyan elterelték a figyelmet az aktuális szociális és gazdasági problémákról.⁵⁴

4.3.1 A közösségi média állapota a 2024-es amerikai választások előtt

A Meta, a YouTube és az X leépítette, átalakította a veszélyes vagy hamis információk ellenőrzéséért felelős részlegeit, derül ki a Free Press (a sajtószabadság helyzetével foglalkozó magánvállalat) jelentéséből. Egyes platformok különösen nehezen ellenőrizhető új szolgáltatásokat kínálnak, például egyirányú privát közvetítéseket.⁵⁵

Az újabb platformok, például a TikTok, valószínűleg egyre nagyobb szerepet játszanak majd a politikai tartalmak fiatalokhoz való eljutásában. Legfrissebb példa erre Donald Trump 18 éves fia, Barron Trump, aki bevezette apját az internet világába. Döntő szerepet játszik apja kampányaiban azzal, hogy tanácsot ad neki, milyen podcast megjelenésekkel lehet legjobban megnyerni a nehezen elérhető szavazókat.⁵⁶

A Meta tulajdonosa egy bejegyzésében kijelentette, hogy jó helyzetben van ahhoz, hogy megvédje a választások integritását a platformjain. A YouTube 2023 decemberében közölte, hogy a választásokkal foglalkozó csapatai folyamatosan azon dolgoznak, hogy a megfelelő irányelveik és eljárásaik legyenek. A platform azt is bejelentette, hogy letiltja a hamis választási csalásról szóló narratívák eltávolítását, melyek az X-en terjedtek el, miután Elon Musk átvette a platform irányítását. Alexandra Popken, 2022-ig az X biztonsági műveleteinek irányítója kifejtette, hogy sok közösségi média cég erősen támaszkodik megbízhatatlan mesterséges intelligencia alapú tartalomszűrőkre, miközben a lecsökkentett emberi munkaerő állandó problémákkal küzd.⁵⁷

4.4 Visszhangkamrák és véleménybuborékok

Cass R. Sunstein, a Chicago University oktatója a Republic.com című művében 2001-ben, jóval a közösségi média használat általánossá válása előtt azt állította, hogy a személyre szabott hírolvasók és politikailag elkötelezett weboldalak felszámolják a demokratikus nyilvánosságot,

⁵⁴ SZICHERLE Patrik, KREKÓ Péter: Disinformation in Hungary: From fabricated news to discriminatory legislation 202.

⁵⁵ How Social-Media Rollbacks Endanger Democracy Ahead of the 2024 Elections, Freepress <https://www.freepress.net/big-tech-backslide-report> 2024. 10. 20.

⁵⁶ KOVÁCS Ferenc: Donald Trump 18 éves fia lehet a republikánus kampány titkos csodafegyvere, Index, <https://index.hu/kulfold/2024/10/29/podcast-donald-trump-barron-trump-internet-egyesult-allamok-elnokvalasztas/> 2024. 10. 30.

⁵⁷ Elections and Disinformation Are Colliding Like Never Before in 2024, The New York Times, Tiffany HSUSTUART A. THOMPSON, Steven Lee MYERS <https://www.nytimes.com/2024/01/09/business/media/election-disinformation-2024.html> 2024.10.20.

az eszmék szabad áramlását és ütközésének lehetőségét. Aláássák a könyv címéül választott köztársaság eszményét.⁵⁸ A technológia változására reagálva 2007-ben a Republic.com 2.0 című könyvében az online világ veszélyeiről ír. Ha a polgárok kizárólag véleményükkel megegyező hírekkel és nézeteikkel megegyező véleményekkel találkoznak, elmarad a társadalmi vita, a vélemények ütköztetése, elvész a pluralitás, mely az egészséges demokrácia alapját adja. A társadalomban az információcsere már a tömegmédia előtt megjelent, a településeken zajlott, ahol különböző hírekkel és véleményekkel találkozhatott az ember, ezek segítségével alakíthatta ki a sajátját. Ezeket a nyilvános fórumokat ma a tömegmédia és az internet helyettesíti, azonban az interneten megtalálható végtelen mennyiségű információ közötti navigációt a személyre szabott hírfolyamok biztosítják. Ez a szólásszabadságot veszélyezteti, hogy az állampolgárok tájékoztatása egyoldalú marad. Sustein „visszhangkamra” kialakulására figyelmeztet, ahol mindenki csak a saját nézeteit látja visszatükrözve. Egyik ebből adódó probléma a megosztottság, hiszen az egyének csak a saját véleményüket osztó emberekkel kommunikálnak. Nézőpontjuk szélsőségesse válik, képtelenné válnak eltérő nézőpontok befogadására. Az internetnek köszönhetően az állampolgárok a világ minden pontjáról megtalálják a velük hasonló nézeteket vallókat és kölcsönösen megerősítik egymást álláspontjukban. A szerző kutatása azt mutatja, hogy az internetes oldalak többsége alig vagy egyáltalán nem közöl ellentétes álláspontot kifejező oldalakra való hivatkozást, így az odatévedő olvasó nagy valószínűséggel bele fog lépni az egymást megerősítő információk körébe, ahol kevés az esély ellenérvekre és érdemi vitákra. Figyelmeztet továbbá, hogy az ilyen információs burok alkalmas lehet szélsőséges vélemények és erőszak terjedésére. Ez a folyamat felelős a kiberkaszádok kialakulásáért is, melynek jelentése, hogy minél többen terjesztenek el egy információt, annál könnyebben teszi azt magáévá az ember. Ez óriási mértékű információs lavinát indíthat el.

A kötet külön fejezetben foglalkozik az információs szabadsággal. A blogok értéket hordoznak az egyéni vélemény kihangosításában, komoly szakmai színvonalat is képviselhetnek, azonban a tényszerűen közölt információk minősége gyakran megkérdőjelezhető. Másik árnyoldala, hogy a blogok világában is bevett gyakorlat az a fajta hivatkozási rendszer, hogy csak az azonos véleményeket megfogalmazó blogokra mutat. Ez is a visszhangkamra szerű működés szélsőségeket teremtő hatását mutatja.

A szerző a problémák kapcsán tanácsokat fogalmaz meg. A demokrácia helyes működésének kulcsai azok az állampolgárok, akik olyan információkra is nyitottak, melyeket maguktól nem

⁵⁸ VINCZE Hanna Orsolya: Hírközösségek és véleménybuborékok, Kulturális iparágak, kánonok és filterbuborékok. Szerkesztette: BÁRÁNY Tibor, HAMP Gábor, HERMANN Veronika, Typotex kiadó 13.

választottak volna, érdeklődnek a sajátjuktól eltérő vélemények iránt. Meglátása szerint az ő aktivitásukat kell fokozni, melyre fórumok létrehozását javasolja a demokratikus vita köztudatba való bevitele által. További megoldás a közzétételi kötelezettség, mely által lehetővé válik, hogy a közvélemény ellenőrizze a műsorszolgáltatókat. A visszhangkamra- effektus elkerülése érdekében a honlapokon önkéntes alapon ellentétes véleményeket képviselő oldalakra vezető linkek közzétételét javasolja.⁵⁹

A filterbuborék fogalmát Eli Praiser internetes aktivista vezette be 2011-es, *What the internet is hiding from you* (Amit az internet elrejt előled) könyvében, illetve az Óvakodjunk a filterbuborékoktól című TED- előadásában azt állítja, hogy az algoritmusok az online térben elrejtik előlünk a saját érdeklődésünkkel, világnézetünkkel nem megegyező tartalmakat, így saját véleményünk buborékába zárnak minket.

A két fogalom elhatárolásához le kell szögeznünk, hogy a visszhangkamra és a véleménybuborék ugyanarra a kommunikációs helyzetre is vonatkozhat, de a helyzet más elemeire fókuszál. A visszhangkamra olyan kommunikációs közeg, melyben hozzánk hasonló véleményen lévő résztvevőket találunk és amely megerősít bennünket álláspontunkban. Megerősítő volta miatt a visszhangkamra több, mint a véleménybuborék. A véleménybuborékokat a bevett nézeteknek ellentmondó bizonyítékok felszámolják, míg a visszhangkamra hatás akkor is érvényesül, ha ellenkező véleményekkel találkozunk. Fontos különbség továbbá, hogy a visszhangkamrák esetén előfordulhat, hogy a résztvevők maguk zárnak ki szereplőket vagy véleményeket, a filterbuborékok esetén a kizárást az információs technológia, vagyis az algoritmusok végzik.⁶⁰

A Sustain és Praiser által visszhangkamrákkal és a szűrőbuborékokkal kapcsolatban megfogalmazott problémákról történő diskurzus a 2016-os politikai események után erősödtek fel. Az amerikai elnökválasztás és a Brexit népszavazás eredményei sokkolták a világot és az erősödő politikai polarizáció, társadalmi megosztottság jelképeivé váltak, a társadalomban zajló rejtett folyamatokra hívták fel a figyelmet, melyek kiszámíthatatlanná tették az eredmények előrejelzését. A populizmus és az extrémizmus gyors terjedése miatt sokan a nyilvános kommunikáció átalakulását, a szűrőbuborékok és visszhangkamrák hatását okolták. Maga Trump is azt állította, hogy a közösségi média segített neki megnyerni a választást.⁶¹ Hazai tekintetben a 2018-as országgyűlési választások után jelent meg jól azonosíthatóan a

⁵⁹ KOVÁCS Anna: Cass R. Sunstein: Republic.com 2.0, In Medias Res 2014/1, 10, 201–204.

⁶⁰ VINCZE Hanna Orsolya: Hírközösségek és véleménybuborékok, Kulturális iparágak, kánonok és filterbuborékok. Szerkesztette: BÁRÁNY Tibor, HAMP Gábor, HERMANN Veronika, Typotex kiadó 14–18.

⁶¹ Donald Trump says Facebook and Twitter ‘helped him win’, Rich MCCORMICK, The Verge, <https://www.theverge.com/2016/11/13/13619148/trump-facebook-twitter-helped-win>, 2024. 10. 30.

buborék, mint az eredményeket magyarázó elv, majd a 2022-es országgyűlési választások során már a kampányidőszakban a lehetséges kimeneteket fejtegető elemzésekben. A választások után azonban a véleménybuborék egy pozitív aspektusát is megfigyelhettük: az ellenzéki szavazók saját nézőpontjuk önreflexív újragondolására kezdték el használni, a buborék a saját magukkal szemben megfogalmazott kritika alapja lett.

A polarizáció legtöbbször a visszhangkamrák és szűrőbuborékok társjelenségének következménye. A jelenséget már Sustain is a problémakör egyik fő következményeként azonosította. Megállapította, hogy az elkülönülő közösségek között csökken az interakció, és hasonlóan gondolkodó emberek csoportjai, akik csak egymás között vitáznak, ugyanazt fogják gondolni, mint korábban gondoltak, csak szélsőségesebb formában. Ezt a jelenséget csoportpolarizációnak nevezi, melynek veszélyeit társadalmi szintre vetíti ki.⁶²

A visszhangkamrák és szűrőbuborékok elemzésekor jól láthatóan előtérbe kerülnek a káros hatások. Véleményem szerint a legsürgetőbb probléma, melyre megoldást kell találni, a szélsőséges nézetek elterjedése. Mint azt már kifejtettem, a közösségi média hozzájárul e vélemények gyors terjedéséhez, mely káros következményekkel jár. Megoldási javaslataim között szerepel a széles körű tájékoztató kampányok folytatása, mely lehetővé teszi, hogy a véleménybuborék hatása alatt álló táborok tagjaihoz a véleményükkel nem megegyező információk eljussanak. Ennek keretein belül lehetőség lehet viták létrehozására is, ahol különböző álláspontok ütköztetése történhet. A platformokra, beleértve a közösségi média platformokat is, javaslatom Sustain gondolatát tovább gondolva, hogy kötelezzük őket ellentétes vélemények megjelenítésére is. Ezt a lap alján külön figyelemfelhívó eszközökkel, például színes háttér, nagyobb betűméret segítségével lehetne kiemelni. Véleményem szerint javaslataim hozzájárulnának ellenkező vélemények megismeréséhez, ezáltal visszafogva a polarizációt.

5. A közösségi média jogi szabályozása

A közösségi oldalak szabályozásának kérdése kapcsán felmerül a kérdés: a lokális, nemzeti szintű vagy a regionális, európai uniós szabályozás a célszerűbb. A jog a szabályozás mindkét formáját ismeri, hiszen léteznek nemzeti és országokon átívelő, közös jogszabályok is. A közösségi média legnagyobb kihívását az jelenti, hogy a legnépszerűbb platformok globálisan működnek, legtöbb székhelye az Amerikai Egyesült Államokban található. Ebből fakadóan

⁶² SZÁVAI Petra: Buborékok és visszhangkamrák a magyar nyilvánosságban, Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi kar, 2023, 13–55.

rengeteg, akár egymásnak ellentmondó jogi szabályozásnak kellene megfelelniük. A közösségi média szabályozása kapcsán legtöbbször az amerikai és az európai jogi szabályozás kerül előtérbe.⁶³

5.1 A Digital Services Act

2020 decemberében az Európai Bizottság kiadta a digitális szolgáltatásokról szóló rendeletet (Digital Services Act, továbbiakban: DSA). Ez az Európai Parlament és a Tanács 2022/2065 rendelete (2022. október 19.) a digitális szolgáltatások egységes piacáról és a 2000/31/EK irányelv módosításáról. A DSA egy olyan jogszabály, amely a digitális szolgáltatások egységes piacát célozza, különös figyelmet fordítva az alapvető jogokra, az adatvédelemre és a résztvevők védelmére. A DSA többek között az európai digitális szuverenitás előmozdítását tűzte ki célul. Az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ) 114. cikke alapján, amely az egységes piac megfelelő működésének javítását célzó intézkedések alapja, a DSA rendelet formájában került bevezetésre, vagyis az EU kötelező érvényű jogi aktusának egyik leginkább központosító formájában. Célja egységes védelmet biztosítani az Unióban, miközben megelőzi a tagállamok közötti eltéréseket. Fontos továbbá, hogy ezeket a szabályokat a cégeknek akkor is be kell tartaniuk, ha nem az EU-ban vannak bejegyezve. Ez ugyan kedvez az európai vállalatoknak, de azzal a kockázattal járhat, hogy az európai digitális piac kevésbé vonzóvá válik.

A DSA az online közvetítői szolgáltatásokat célozza, melyek az EU lakosságának több, mint 10 százalékát érik el, és célja a felhasználók online alapvető jogainak védelme. Az Európai Bizottság közvetítő szolgáltatók alatt azokat a hálózati infrastruktúrákat nyújtó szolgáltatókat érti, amelyek a következő négy kategória egyikébe sorolhatók: közvetítő szolgáltató, tárhelyszolgáltató, online platform, online óriásplatform. E négy kategória bevezetése jelentős előrelépés a digitális platformok uniós szintű szabályozásában. A cégek méretüktől függően kategóriákba sorolhatók, mely lehetővé teszi a hatóságok általi felügyeletet.⁶⁴

5.1.1. Az előzmények

Az Európai Unió az 1990-es évek végén kezdett el az internet szabályozásával foglalkozni. A DSA előtt sem EU-s, sem magyar szabályozás nem ismerte sem az internetes platform, sem a

⁶³ PAPP János Tamás: A közösségi média szabályozása a demokratikus nyilvánosság védelme érdekében, Wolters Kluwer kiadó, Budapest 87–88.

⁶⁴ Aina TURILLAZZI, Mariarosaria TADDEO, Luciano FLORIDI, Federico CASOLARI (2023) The digital services act: an analysis of its ethical, legal, and social implications, Law, Innovation and Technology, 15:1, 83–106.

közösségi média platform fogalmát. Előtte a jogi szabályozás központi eleme az Elektronikus kereskedelemről szóló irányelv (Eker) volt, melynek egyik kategóriája a közvetítő szolgáltató. Ezek a szolgáltatók az Eker hazai szabályozásba történő átültetését megvalósító 2001. évi CVIII. törvény (Ekertv) szerint nem kötelesek ellenőrizni, nyomon követni a rajtuk átmenő vagy általuk tárolt tartalmakat. A tárhelyszolgáltató csak akkor felelős a jogellenes tartalmakért, ha erről értesítik.

Az első platformokkal foglalkozó jogszabály, a GDPR (Az Európai Parlament és a Tanács 2016/679 rendelete (2016. április 27.) a természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról) volt. Többek között a profilozás vagy a kiskorúak adatkezelésének problémáját, valamint az adathordozhatóság és még néhány kifejezetten a platformokkal összefüggő problémát kívánt rendezni.

Egy átfogó platformszabályozási rendelet Az Európai Parlament és a Tanács 2019/1150 rendelete (2019. június 20.) az online közvetítő szolgáltatások üzleti felhasználói tekintetében alkalmazandó tisztességes és átlátható feltételek előmozdításáról, más néven P2B, platform to business, vagyis platformoknak az üzleti felhasználók irányában tanúsított magatartását szabályozó rendelet. A rendelet tisztességes és átlátható, a felmondás és a felfüggesztés feltételeit világosan tartalmazó szerződési feltételeket ír elő.⁶⁵

5.1.2. A DSA áttekintése

A DSA tárgyalásánál először is a platform fogalmát kell megemlíteni. A platform olyan információs társadalommal összefüggő szolgáltatás, mely ezen belül a közvetítő szolgáltatások kategóriájába esik, melyek közös jellegzetessége a korlátozott felelősség. Ezen belül a platform a tárhelyszolgáltatások rendszerébe tartozik, melyek a felhasználók által előállított tartalom tárolását végzik. A platformot a tárhelyszolgáltatástól az különbözteti meg, hogy az információkat nem csak tárolja, hanem azokat nyilvánosan terjeszti is.⁶⁶

A DSA gondossági kötelezettségeket állapít meg. Ezek célja, hogy harmonikusabb viszonyt hoznak létre a szolgáltató és igénybe vevő között, és megkönnyítik az igényérvényesítést jogsértés esetén. E kötelezettségek a szolgáltató által ellátott tevékenységhez igazodnak, ezért a követelmények a nagyobb társadalmi hatással és potenciális jogsértési lehetőséggel arányosak: a nagyobb népszerűségnek örvendő nagyobb felelősséget és kötelezettséget telepít, megnevezi az online óriásplatformot és a nagyon népszerű online keresőprogramot. E

⁶⁵ZÖDI Zsolt: Az Európai Unió digitális szolgáltatásokról és digitális piacokról szóló új rendelettervezetei, *Gazdaság és Jog*, 2021/1.- 12–14.

⁶⁶ZÖDI Zsolt: *Platformjog*, NKE Ludovika Kiadó, Budapest, 2023, 185–187.

szolgáltatók ismérve, hogy havonta átlagosan az EU lakosságának 10 százalékának megfelelő, a szolgáltatást aktívan igénybe vevővel rendelkezik az EU területéről.⁶⁷

5.1.3. A közvetítő szolgáltatók felelőssége

A DSA fenntartja az Eker. irányelv által meghatározott alapelveket a közvetítő szolgáltatók felelősségére és az általános megfigyelésre vonatkozóan. Ilyen különösen az általános megfigyelés és az aktív tényfeltárás megtiltása, mely az Eker. 15. cikkének (1) bekezdésében található és a DSA 8. cikkébe került átültetésre.

A 6. cikk (3) bekezdése új feltételeket vezet be a fogyasztók és a kereskedők közötti közvetítést nyújtó online platformok felelősség alóli mentessége vonatkozásában. A fogyasztóvédelmi jog alapján az online piactér felelőssé válik, ha az átlagos fogyasztót abban a hitben tartja, hogy a tranzakció tárgya közvetlenül a platform által, vagy egy általa irányított vagy ellenőrzött platformon biztosított.

A DSA 7. cikke a saját kezdeményezésű vizsgálatokról szól. E cikk értelmében a kereskedők nem veszítik el a felelősség alóli mentességet, csak azért, mert önkéntes vizsgálatot folytatnak le vagy egyéb intézkedéseket hoznak annak érdekében, hogy észleljék, azonosítsák és megakadályozzák az illegális tartalmakhoz való hozzáférést, illetve biztosítsák más európai jogszabályok betartását. A 7. cikk hatályát a (25) preambulumbekkezdés részletezi, mely kimondja, hogy nem eredményezi a szolgáltatók felelősség alóli mentességének elvesztését, ha ilyen vizsgálati intézkedéseket folytatnak, akkor sem, ha ezt jóhiszeműen és gondosan végzik. E cikk ösztönzi a közvetítőket, hogy önkéntes alapon ellenőrizzék az illegális tartalmakat vagy a saját feltételeinek ellentmondó tartalmakat. Hátránya azonban, hogy számos értelmezési kérdést hagy nyitva, melyek nem kedveznek a Bizottság által kialakított ösztönző rendszernek és jogi bizonytalanságot okozhatnak. Ilyen kérdés például, hogy a gondosságértékelését hogyan befolyásolja egy sikertelen vizsgálat. További hátránya, hogy egy fontos politikai célkitűzést is veszélyeztet, méghozzá a véleménynyilvánítás tiszteletben tartásával végzett tartalommoderációt, a jogszabály több indokolatlan tartalomeltávolítást eredményezhet.

A 9. és 10. cikk meghatározza a platformok kötelezettségeit az illegális tartalom elleni fellépés és az információnyújtásra vonatkozó szabályok tekintetében. Amikor a platformok a nemzeti hatóságtól utasítást kapnak, hogy lépjenek fel egy konkrét illegális tartalommal szemben, vagy nyújtsanak információt egy adott felhasználóról, haladéktalanul értesíteniük kell a hatóságot,

⁶⁷ HOHMAN Balázs- A Digital Services Act és a Digital Markets Act termékekre és digitális szolgáltatásokra irányuló fogyasztói jogviszonyokat érintő rendelkezései, In Medias Res 2023/2., 4, 69–91.

milyen lépéseket tettek az utasítás teljesítése érdekében. A hatóság illegális tartalom elleni fellépésére és információnyújtásra való felhívásának tartalmaznia kell egy hivatkozást a megsértett jogszabályi rendelkezésre, valamint az utasítás területi hatályára vonatkozó információkat, illetve az információkérés céljának magyarázatát. Tartalmaznia kell továbbá tájékoztatást a szolgáltatók és felhasználók számára rendelkezésre álló jogorvoslati lehetőségekről.

A 12. és 13. cikk a kapcsolattartó pontról és a jogi képviselőről kijelöli, hogy a közvetítő szolgáltatók kapcsolattartó pontot jelöljenek ki a tagállami bíróságokkal a Bizottsággal való kommunikáció érdekében. Továbbá, ha a szolgáltató nem rendelkezik az EU területén székhellyel, ki kell neveznie egy jogi képviselőt abban a tagállamban, ahol a szolgáltatást nyújtja, aki felelősségre vonható a rendelet megsértéséért.

A 14. cikk értelmében a közvetítő szolgáltatóknak információt kell biztosítaniuk felhasználási feltételeikben az általuk végzett tartalommoderációs tevékenységről. Világos és egyértelmű nyelvezetet kell alkalmazni arra vonatkozóan, hogy történik a tartalommoderáció, beleértve az alkalmazott intézkedéseket, eszközöket, például az algoritmikus döntéshozatalt és ennek emberi ellenőrzését. A 14. cikk (2) bekezdése szerint a fent említett korlátozásokat gondos, objektív és arányos módon kell alkalmazni.

A 15. cikk az átláthatóság érdekében a közvetítő szolgáltatókat évente legalább egyszeri jelentéstételi kötelezettségre hívja fel az adott időszakban végzett tartalommoderálási intézkedésekről. A jogszabály meghatározza e jelentés konkrét elemeit: egyes tagállami hatóságoktól érkezett utasítások száma, értesítési és intézkedési eljárás keretében benyújtott bejelentések száma, általuk saját kezdeményezésükre hozott tartalommoderációs intézkedések, általuk belső panaszkezelési rendszeren keresztül érkezett panaszokról. A 15. cikkben megfogalmazott jelentéstételi kötelezettségekhez kapcsolódó részletszabályokat fogalmaz meg a 23. és 33. cikk, melyek kifejezetten az online platformokra és az online óriásplatformokra vonatkoznak.⁶⁸

5.1.4. A tárhelyszolgáltatók felelőssége

A tárhelyszolgáltatókra a többi közvetítő szolgáltatóhoz képest többletkötelezettségeket állapít meg a jogszabály.

⁶⁸ Ilaria BURI, Joris van HOBOKEN: The Digital Services Act (DSA) proposal: a critical overview, Institute for Information Law, University of Amsterdam, 2021. 10. 28. 14–38.

A DSA 16. cikke előírja a tárhelyszolgáltatók számára, hogy kötelesek lehetővé tenni bármely természetes vagy jogi személy számára, hogy bejelentsék az általuk illegálisnak tartott tartalmakat. Ezeket akkor tekintik megalapozottnak, ha tartalmazzák a (2) bekezdésben felsorolt elemeket, nevezetesen a tartalom illegálisnak minősítésének indoklása, a tartalom elektronikus elérhetősége, a bejelentő neve és email címe, illetve jóhiszemű nyilatkozat. A bejelentőt késedelem nélkül kell tájékoztatni a meghozott döntésről, illetve a jogorvoslati lehetőségekről. A bejelentési mechanizmus működtetésének kötelezettsége részletezi, hogy a mechanizmusnak elektronikusnak, könnyen hozzáférhetőnek és felhasználóbarátnak kell lennie.

A 17. cikk szerint a tárhelyszolgáltató köteles minden korlátozó intézkedést megindokolni. Ezek a tartalmak láthatóságával, a pénzkifizetések megszüntetésével, a szolgáltatásnyújtás korlátozásával, illetve a fiók korlátozásával, felfüggesztésével, megszüntetésével kapcsolatos döntések. Az indoklásnak a tényállást, a jogorvoslati eszközöket, speciális körülményeket, a területi és időbeli hatályt is tartalmaznia kell.

A 18. cikk a bűncselekmények gyanúja esetére bejelentési kötelezettséget ír elő a tárhelyszolgáltatók számára.⁶⁹

5.1.5. A platformok kötelezettségei

A platformok kötelezettségei körében *ex post* és *ex ante* kötelezettségeket különböztetünk meg. *Ex post* az a kötelezettség, mely nem megelőzésre irányul, hanem már megtörtént események kezelésére konkrét cselekvési kötelezettségeket ró a platformra. Ilyen a 18. cikk alapján az értesítésre cselekvési kötelezettség, hatósági felszólítások végrehajtása illegális tartalmak esetén, hatóságok kérésére információk szolgáltatása egyes felhasználókról, a hatóságok értesítésének kötelezettsége bűncselekmények gyanúja esetén. *Ex ante* kötelezettség minden olyan előírás, mely a problémák megelőzésére szolgál és meghatározott műszaki, eljárási, jelentéstételben megnyilvánuló, monitorozási, vagy másféle aktivitást ír elő a platformnak. A kötelezettségek háromnegyed részét ezek a feladatok teszik ki. Ilyen például a belső panaszkezelési mechanizmus működése, az indoklási kötelezettség, az általános szerződési feltételekbe belefoglalandó rendelkezések.

Egy másik csoportosítás szerint léteznek tartalmi és formai- eljárási kötelezettségek. Tartalmiak esetében a platformnak valamilyen erkölcsi, alapjogi, vagy másféle tartalmi előírásokat kell betartania. Ilyen például a kiskorúak védelmére vonatkozó kötelezettség. Formai- eljárási

⁶⁹ ZÖDI Zsolt: Platformjog, NKE Ludovika Kiadó, Budapest, 2023, 189–90.

kötelezettségeknél pedig a szolgáltatás tartalmát illetően nem korlátozza a platformot, csak bizonyos műszaki, eljárási intézkedéseket ír elő a platform számára. A DSA nagy részét ilyen rendelkezések teszik ki.⁷⁰

5.1.6. Az online óriásplatformokra vonatkozó rendelkezések

Az online óriásplatformok kötelezettségei egyrészt szigorában tér el a normál platformokétól, például az átláthatósági jelentőségek tartalma részletesebb és több információt követel meg. Másrészt a szélesebb kötelezettségi kör oka a platformok mérete, mely önmagában kockázatot jelent, melyeket csak folyamatos odafigyeléssel lehet menedzselni. Ezért a DSA kockázatértékelést ír elő többek között a jogellenes tartalom terjesztésére, választási folyamatokra, nemi alapú erőszakkal, kiskorúak védelmével összefüggő negatív hatásokra. Ezekre vonatkozóan a 35. cikk alapján az óriásplatformoknak kockázatcsökkentő intézkedéseket kell tenniük, illetve válságrendezési mechanizmusnak kell alávetniük magukat, minden évben független ellenőrzésen kell átesniük, megfelelést támogató szervezeti egységeket kell létesíteniük, hozzáférést kell biztosítaniuk a releváns adataikhoz.^{71 72}

5.1.7. Egyéb rendelkezések

A DSA egyik fontos eleme a 20. cikkben található „megbízható bejelentők” kategória létrehozása a bejelentési és intézkedési eljárások keretében. A státuszt a tagállamok digitális szolgáltatási koordinátora ítéli oda, amennyiben a kérelmező megfelel a (2) bekezdésben állított követelményeknek. E státusz célja, hogy ezek az entitások előnyben részesített elbírálásban részesüljenek, amennyiben tartalmat jelentenek be. A megbízható bejelentők által benyújtott bejelentéseket a platformoknak késedelem nélkül kell feldolgozniuk. A megbízható bejelentők bejelentései kiváltságos elbírálást élveznek, hitelességük megkérdőjelezése aggályokat vet fel, különösen, ha a bűnüldöző szervek is megszerezhetik ezt a státuszt és ezáltal lehetőséget kapnak jogi eljáráson kívüli bejelentések küldésére. A megbízható bejelentők akkreditációjának visszavonását lehetővé teszi, ha tevékenységük során visszaélnek státuszukkal. Ennek folyamata, ha a platform úgy véli, hogy a megbízható bejelentő nem megfelelően részletezett vagy alátámasztott indoklást nyújt be, kezdeményezheti a tagállami szolgáltatási koordinátornál

⁷⁰ DSA 18.- 28. cikk.

⁷¹ DSA 34.- 42. cikk.

⁷² ZÖDI Zsolt: Platformjog, NKE Ludovika Kiadó, Budapest, 2023, 190–192.

az akkreditáció visszavonását. Jelenleg nem egyértelmű, mit jelent a „nem megfelelően pontos vagy alátámasztott” bejelentés.⁷³

A DSA 47. cikke létrehozza a Digitális Szolgáltatások Európai Testületét, mely tanácsadást nyújt a digitális szolgáltatási koordinátoroknak és a Bizottságnak a rendeletnek megfelelően. A Testület a digitális szolgáltatási koordinátorokból áll, minden tagállam egy szavazattal rendelkezik, egyszerű többséggel fogadja el jogi aktusait. A Testület 49. cikkben felsorolt feladatai közé tartozik a vizsgálatok közös koordinációjának támogatása, vélemények, ajánlások, tanácsok megfogalmazása.⁷⁴

A kiskorúakra vonatkozó rendelkezések közül kiemelendő, a 28. cikk értelmében, ha a platformok kellően biztosak abban, hogy a felhasználó kiskorú, nem mutathatnak be nekik hirdetéseket profilalkotás alapján. A 39. cikk előírja az online óriásplatformok számára, hogy tegyék nyilvánosan elérhetővé a hirdetésekre vonatkozó információkat, így bárki megvizsgálhatja az esetleges kockázatokat. Az információk között részletezni kell a hirdetés tartalmát, meg kell adni, hogy ki fizetett a hirdetésért, különösen, ha kiskorúakat céloz meg.⁷⁵

5.1.8. A DSA végrehajtása

A DSA alkalmazásának kezdőpontja 2024. február 17. A szabályozás online platformokat és keresőszolgáltatásokat üzemeltető azon szolgáltatókra vonatkoznak, melyek szolgáltatásait nagyon népszerű online keresőprogramként (VLOSE) és nagyon népszerű online platformként (VLOP) jelölték ki, az e szolgáltatásokat ilyenként kijelölő határozat kihirdetésétől számított négy hónap elteltével. A Bizottság 2023. április 25-én 17 online platformot és 2 online keresőprogramot jelölt ki online óriásplatformként. Ezek tekintetében a Bizottság rendelkezik hatáskörrel a felügyeletre és a végrehajtásra.

A Bizottság jogsértés gyanúja esetén, melyet a nyomon követés során vagy megbízható forrásokból szerzett információra alapoz, vizsgálatindítás mellett dönthet és alkalmazhatja a vizsgálati eszközöket, például interjúkat készíthet, információkérést adhat ki, helyszíni vizsgálatokat végezhet. A Bizottság 2023 októberében megindította az első vizsgálatot a digitális szolgáltatásokról szóló jogszabálynak való megfelelésre vonatkozóan, amikor egyes óriásplatformoknak (például Meta, Snap, TikTok, Google) információkérést küldött. Abban az

⁷³ Ilaria BURI, Joris van HOBOKEN: The Digital Services Act (DSA) proposal: a critical overview, Institute for Information Law, University of Amsterdam, 2021. 10. 28., 14–38.

⁷⁴ DSA 3.- 49. cikk.

⁷⁵ A digitális szolgáltatásokról szóló rendelet (DSA) ismertetése- A gyermekek és fiatalok online védelmét szolgáló intézkedések, A Tartalmak, Technológiák és Kommunikációs Hálózatok Főigazgatósága (Európai Bizottság), 2024.

esetben, ha a Bizottság a vizsgálati szintet követően továbbra is gyanítja a jogszabály megsértését, eljárást indíthat, azonban lehetőséget kell biztosítani az érintett VLOP vagy VLOSE számára, hogy előzetes megállapításaikkal kapcsolatban meghallgassák, beleértve azokat az ügyeket is, amelyekkel kapcsolatban a Bizottság kifogást emelt, illetve minden olyan intézkedést, melyet ezen előzetes megállapítások alapján kíván meghozni. Amennyiben a Bizottság megállapítja a digitális szolgáltatásokról szóló jogszabály megsértését, határozatot fogadhat el. Határozatában az érintett online platform vagy online óriásplatform globális forgalmának 6%-áig terjedő bírságot szab ki, illetve elrendeli, hogy a szolgáltató meghatározott határidőn belül lépéseket tegyen a jogsértés kezelésére. Ez a határozat megerősített felügyeleti időszakot is vonhat magával, hogy biztosítsa a jogsértés tartós orvoslását. Az ilyen határozat ellen az uniós bíróságok előtt fellebbezhet a platform.

Ha a Bizottság úgy ítéli meg, hogy a vizsgálata során, a végleges határozat meghozatala előtt a felhasználókat érintő súlyos kár veszélye miatt sürgős helyzet áll fent, dönthet úgy, hogy a kockázat csökkentése érdekében ideiglenes intézkedéseket fogad el. Ilyen intézkedés lehet például bizonyos hashtagek vagy kulcsszavak fokozott nyomon követése, vagy a jogsértések megszüntetésére vonatkozó végzések.

A Bizottság vizsgálati hatáskörei közé tartozik az információkérés, annak kiderítése érdekében, hogy a platform megfelel-e a DSA rendelkezéseinek. Ha a válasz helytelen, félrevezető vagy hiányos, bírság szabható ki. A Bizottság elrendelheti a VLOPS adataihoz és algoritmusaihoz való hozzáférést. Ez történhet például annak felmérése érdekében, hogy a platform algoritmusai hogyan kezelik a jogellenes tartalmakat. Nem megfelelés esetén bírság szabható ki. A Bizottság bármely olyan személy meghallgatását lefolytathatja, aki információval rendelkezhet a vizsgálat tárgyáról, de csak az érintett személy beleegyezésével. Ellenőrzéseket végezhet továbbá a Bizottság a VLOP helyiségeiben, ha ennek nem hajlandó alávetni magát a szolgáltató, szintén bírság szabható ki.

A bíróság szankciós hatáskörei a következők. A világszintű éves forgalom 6%-áig terjedő pénzbírságot szabhat ki abban az esetben, ha a platform megszegi a digitális szolgáltatásokról szóló jogszabály szerinti kötelezettségeit, az ideiglenes intézkedéseket nem tartja be vagy a kötelezettségvállalásokat megszegi. A korrekciós intézkedések, ideiglenes intézkedések és kötelezettségvállalások teljesítésével kapcsolatos késedelem esetén a késedelem minden egyes napjára az átlagos napi világpiaci forgalom 5%-áig terjedő bírságot alkalmaz a Bizottság. Végző megoldásként pedig, ha a jogsértés folyamatosan fennáll, súlyos kárt okoz a felhasználóknak, és olyan bűncselekménnyel jár, melyek veszélyeztetik az állampolgárok életét vagy biztonságát, a Bizottság egy konkrét eljárást követően kérheti a szolgáltatás ideiglenes

felfüggesztését. Ehhez kapcsolódóan a Bizottság kérheti a platformot, hogy 14 munkanapnál nem rövidebb időn belül nyújtsa be írásban észrevételeit, ismertetve az általa kívánt intézkedéseket.^{76 77}

A DSA végrehajtásáért minden tagállamban az ott kijelölt Digitális Szolgáltatási Koordinátor felel. Ennek megfelelően a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság létrehozta az Online Platform Vitarendező Tanácsot (OPVT). 2024. augusztus 29-től már a hatóságokon kívül az OPVT-hez is fordulhat, aki nem ért egyet a platform valamely döntésével.⁷⁸

A Bizottság honlapján nyomon követhető a korábban említett 17 online platform és 2 online keresőprogram felügyelete, valamint a végzett jogérvényesítési tevékenység.⁷⁹ Kiemelendő eset, hogy 2024. március 14-én a Bizottság az AliExpress-szel szemben hivatalos eljárást indított annak értékelésére, hogy a platform megsértette-e a DSA rendelkezéseit a kockázatok kezeléséről és mérsékléséről, a tartalommoderálásról és belső panaszkezelési rendszerről, a hirdetési és ajánlórendszerek átláthatóságáról, a kereskedők nyomonkövethetőségéről és a kutatók adatokhoz való hozzáféréséről.⁸⁰

A kézirat lezárásakor legfrissebb eset a DSA alkalmazására, hogy 2024. 10. 31-én az Európai Bizottság eljárást indított a Temu ellen, mivel felmerült a gyanú, hogy nem akadályozza az illegális termékek értékesítését. A Bizottság több aggodalmat is megfogalmazott, többek között, hogy a platform nem rendelkezik kellően hatékony rendszerekkel, mely megakadályozná a korábban felfüggesztett problémás eladók újbóli megjelenését. Problémás még, a játékos jutalmak, agresszív értékesítési taktika, „addiktív dizájn”, melyet a platform alkalmaz. A Temu kijelentette, hogy komolyan veszi a DSA rendelkezéseit és folyamatosan szem előtt tartja az ezeknek való megfelelést.⁸¹

⁷⁶A digitális szolgáltatásokról szóló jogszabály szerinti végrehajtási keret, Európai Bizottság, <https://digital-strategy.ec.europa.eu/hu/policies/dsa-enforcement> 2024. 10. 27.

⁷⁷ DSA IV. Fejezet 1-4. szakasz.

⁷⁸ Megkezdte működését az Online Platform Vitarendező Tanács, https://nmhh.hu/cikk/248265/Megkezdte_mukodeset_az_Online_Platform_Vitarendezo_Tanacs 2024.10.30.

⁷⁹ A digitális szolgáltatásokról szóló jogszabály alapján kijelölt online óriásplatformok és keresőmotorok felügyelete, Európai Bizottság, <https://digital-strategy.ec.europa.eu/hu/policies/list-designated-vlops-and-vloses> 2024. 10. 27.

⁸⁰A Bizottság hivatalos eljárást indít az AliExpress ellen a digitális szolgáltatásokról szóló jogszabály alapján, Európai Bizottság, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/ip_24_1485 2024.10.27.

⁸¹ EU launches action against shopping website Temu over illegal products, Lisa O'CARROLL, The Guardian, <https://www.theguardian.com/world/2024/oct/31/eu-launches-action-against-shopping-website-temu-over-products> 2024. 10. 31.

5.2 A DSA tanulságai

A DSA forradalmi volta annak megvalósításától függ. Az óriásplatformoknak szentelt fejezet végrehajtása jelenleg az Európai Bizottság feladata, mely megfelelő kompetencia központot hoz létre. A finanszírozás egy része a felügyelt vállalatok által fizetett díjakból származik, ami lehetővé teszi magasan képzett szakemberek alkalmazását. Hosszú távon előnyös lenne a kompetencia központot és a felügyeleti szervet egy európai hatósággá fejleszteni a politikai befolyás elkerülése érdekében.

A DSA-nak lehetősége van arra, hogy globális normává váljon és világszerte, főként az Egyesült Államokból, Brazíliából és Japánból is érdeklődés mutatkozik iránta. Európának, mely jól átgondolt jogszabályt terjesztett elő, lehetősége van arra, hogy meghatározza a jogi szabályozás irányát és megmentsék az internetet a megfigyelő cégek monopolizálásától. Ehhez a hatékony és következetes európai szintű és tagállami végrehajtás elengedhetetlen.⁸²

Ahogy a végrehajtási eljárásnál láttuk, az Európai Bizottság felelős a központosított végrehajtásért. Ennek indoka az Általános Adatvédelmi Rendelet (GDPR) végrehajtásának tapasztalatain alapul. A DSA 50. cikke kimondja, hogy a digitális szolgáltatások koordinátorainak függetlenül, más szervtől vagy magánszemélytől származó befolyástól mentesen kell eljárniuk. Felmerül a kérdés, hogy ezek a függetlenségi követelmények hogyan érvényesülnek a Bizottság esetében. A komplex, alapvető jogokat, mint például a szólásszabadságot, a magánélet védelmét és a hozzá kapcsolódó korlátozásokat érintő kérdések az EU-ban általában független testületekre hárulnak, melyek esetében nem figyelhető meg közvetlen politikai kontroll. Az Európai Bizottság azonban nem ilyen szerv, hanem az EU fő végrehajtó testülete. Összetétele miatt egy politikai testület, mely fontos szerepet játszik a jogalkotásban, emellett különböző politikai célokat követ, amelyek jelentős hatással vannak az alapvető jogokra. A DSA politikai céljai között található a digitális egységes piac előmozdítása, illegális tartalmak kezelése, valamint az alapvető jogok védelme az online térben. E politikai célok elkerülhetetlen feszültségeket okoznak, együttélésük bonyolult. Az Európai Bizottság helyzete e politikai célok tükrében szintén összetett. A Bizottság igazgatóságai eltérően viszonyulnak a különböző politikai célokhoz, melyek gyakran ellentmondásban állnak egymással, például a digitális piac népszerűsítése szemben az alapvető jogok védelmével.

⁸² Alexandra GEESE: Why the DSA Could Save Us From the Rise of Authoritarian Regimes, In Putting the DSA into Practice, Verfassungsblog kiadó, Berlin, 2023.

Ennek valószínű következménye, hogy a Bizottság a DSA végrehajtójaként végzett értékelései és kezdeményezései hatással lesznek a kapcsolódó területeken folytatott politikájára.⁸³

5.3 A DSA hatása Európán kívül

A DSA jelentős hatást fog gyakorolni a világ más részeire is. A platformok világosabban megfogalmazott tartalmi irányelvei, illetve az algoritmusok működéséről szóló részletesebb magyarázatok javítani fogják a tájékozottságot mind az EU-n belül, mind kívül. A legnagyobb platformok többnyire be fognak vezetni olyan felhasználóvédelmi intézkedéseket, mint a bejelentőkkel való könnyebb kommunikáció a bejelentési rendszerben. Az óriásplatformok kockázatcsökkentési erőfeszítéseinek pozitív változásai is globális szinten érvényesülni fognak. Szólni kell azonban a negatív hatásokról is. A verseny szempontjából kihívások merülhetnek fel a kisebb platformok számára. Amint elérik a 10 millió eurós árbevételt és az 50 alkalmazottat, olyan kötelezettséget ró rájuk a DSA, melyeket a nagyobb platformok csak később vállaltak fel. A Facebook például csak 2013-ban indította el átláthatósági jelentését. A DSA transzparenciát, fellebbezési lehetőséget követel meg, mely hatalmas többletmunkával járhat. A YouTube például havi szinten 3 millió videót távolít el, de a DSA szerint fellebbezést kell biztosítani az eltávolított hozzászólásokra is.⁸⁴

6. Következtetések, javaslatok

E fejezetben a dolgozatomban elején felvázolt problémákra reflektálok, az általam meghatározott problémákra keresek megoldást. Munkám elején kiemelttem a szólásszabadság fontosságát alkotmányossági szempontból, majd e jog korlátozásának lehetőségeit fejtettem ki. A DSA ebben segítségünkre van: biztosítja, hogy a szólásszabadság korlátozása az emberi jogi normák alapján valósuljon meg, valamint biztosítja a tartalom korlátozásának átláthatóságát és a jogorvoslatot. Az internet fejlődése során bemutattam, hogyan alakult ki a közösségi média és vált széles körben elterjedté. A cenzúra részletes elemzésével célom, hogy történeti vonatkozásain kívül mai gyakorlatát is részletezzem. Ennek kapcsán is a közösségi média került előtérbe. Véleményem szerint a közösségi médiában zajlik legnagyobb mértékben a szólásszabadság korlátozása, ezért erre a kérdésre a szabályozás során nagy hangsúlyt kell fektetni. A DSA ebben előrelépést hoz, az átláthatóbb tartalommoderálás és a platformok

⁸³ Ilaria BURI: A Regulator Caught Between Conflicting Policy Objectives: Reflections on the European Commission's Role as DSA Enforcer In Putting the DSA into Practice, Verfassungsblog kiadó, Berlin, 2023.

⁸⁴ Daphne KELLER: The European Union's New DSA and the Rest of the World In Putting the DSA into Practice, Verfassungsblog kiadó, Berlin, 2023.

döntése esetén jogorvoslati lehetőség segítségével. Dezinformáció esetén is találunk hasznos intézkedéseket a DSA-ban, azonban ilyen téren még lehetne fejlődést elérni. A visszhangkamrák és véleménybuborékok ellen konkrétabb, hatékony lépésekre van szükség, hiszen a megfelelő szabályozás elmaradásának beláthatatlan káros következményei lehetnek. Általam javasolt megoldások során a platformokat ellentétes vélemények megjelenítésére való kötelezés és informatív kampányok folytatását fejtem ki. Meggyőződésem, hogy a kérdésben az európai szabályozás mind a platformok, mind a felhasználók számára hasznos, hiszen könnyebb betartani az egységes szabályozást, nem kell külön alkalmazkodni minden állam jogrendszeréhez, másrészt a felhasználók számára is növeli a jogbiztonságot, hiszen az egységes szabályozás és az abban foglalt átláthatósági szabályok hozzájárulnak az információáramlás és a tájékoztatás minőségének javításához. „*Panic does not lead to sean policies.*”, vagyis a pánik nem vezet józan politikához, tartja a mondás. Ezért a DSA utóélete során az átgondolt döntésekre, tapasztalatok alapján történő módosításra lesz szükség.

Le kell szögezni, hogy a DSA újdonság az európai platformszabályozásban, végrehajtását még csak elméleti alapon ismerjük. Hatása nagyrészt a jogalkalmazáson múlik, mely az általam részletesen bemutatott szervezet kezében van. Összességében megállapítható, hogy a DSA előre viszi az általam vizsgált platformokkal kapcsolatos problémák megoldását, azonban mint minden új jogszabály, finomításra szorul, melyhez javaslataim hozzájárulnak.

Az elmúlt 10 évben világossá vált, hogy a társadalom igénye kiterjed a dezinformációk, álhírek korlátozására. E társadalmi igény azonban rendkívül kényes helyzetet is eredményezhet, minthogy a döntéshozók erre alapozva érdemben korlátozhatják a regnál hatalomra veszélyes független sajtó működését, ellenzéki politikusok tevékenységét, illetve más kormánykritikus hangokat is (azt állítva, hogy azok terjesztik a dezinformációt). Intézkedésük indoklása világos: ezen lépésekkel védik meg a közbeszéd tisztaságát és a szólásszabadságot. Egyfajta fegyverként szolgálat a hatalomnak tehát, hogy saját érdekei szerint határozza meg, ki terjeszt álhíreket. Ilyen tendenciák már figyelhetőek Európában is, például Törökországban és Szerbiában.

Azonban azon klasszikus liberális felfogás, mely szerint mindenkinek lehetőséget kell biztosítani, hogy szabadon, korlátozás nélkül terjessze a véleményét, szintén nem hibáktól mentes, valamilyen szintű tényellenőrzés szükséges. Ahogy Samuel Cipers és Trisha Meyer tanulmányának címe is állítja, „*free speech is not free reach*”, vagyis hosszútávon nem ildomos megengedni mindenkinek hogy az online platformok segítségével milliókhoz (olykor

milliárdokhoz) könnyen elérve, korlátozás nélkül jelenthessen ki és terjeszthessen valótlan „tényeket”.⁸⁵

Az állam által történő szólásszabadság korlátozás hazánkban is gyakran előkerülő kérdéskör, melynek legutóbbi lecsapódása azon 2024 év végén elfogadásra váró új törvényjavaslat, ami bűncselekménnyé minősíti az agresszív, fenyegető kommenteket. A nemrég létrehozott Szuverenitásvédelmi Hivatal is egyesek szerint a véleményszabadság korlátozását okozza, mely nyilvános jelentésekben nyugati dezinformációs narratívák közé sorolja azokat a híreket, melyek olyan politikusokat idéznek, mint az Európai Bizottság elnöke, Ursula von der Leyen vagy az amerikai nagykövet, David Pressman.⁸⁶

A jövőben tehát fokozott probléma lesz az álhírek megfékezése, melyben az állami és a magánszereplőknek kiemelt feladata, hogy együttműködjenek és megfelelő szabályozást alakítsanak ki, mely nem sérti az állampolgárok szólásszabadságát, azonban megoldást jelent e kérdésben.

⁸⁵ Cipers, S. & Meyer, T. (2023), “Free Speech is Not Free Reach”, *Politique européenne*, 81, 110-141.

⁸⁶ Pataki István: The Guardian: Magyarországon elcsendesítik a kormányellenes hangokat, Index, <https://index.hu/belfold/2024/08/07/szuverenitasvedelmi-hivatal-orban-viktor-magyarorszag-the-guardian-szolasszabadsag-atlatszo-transparency-international/?token=342517046618e844746e799a1a5f3e3d> 2024. 12. 21.

Irodalomjegyzék

1. 1993. évi XXXI. törvény az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről I. fejezet 10. cikk.
2. A bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának az Európai Demokráciára vonatkozó cselekvési tervről COM/2020/790 final.
3. A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának Európai megközelítés az online félretájékoztatás kezelésére
4. A gyűlöletbeszéd szabályozása az online platformokon – transzatlanti kompromisszum a szólásszabadság terén? Uta KOHL, fordította: NAGY Szabolcs, In Medias Res 2022/2., 3, 31–54
5. A kapuőr fogalmának kialakulása
http://www.jgyph.hu/mentorhalo/tananyag/MediaelmeletV2/ii22_a_kapur_fogalmnak_kialakulsa.html
2024. 04. 22.
6. A multi-dimensional approach to disinformation. Report of the independent High level Group on fake news and online disinformation. European Commission, 2018.
7. ACLU v. Reno, 929 F. Supp. 824 (E.D. Pa. 1996), idézi: Gosztonyi Gergely: Cenzúra Arisztotelésztől a Facebookig, Gondolat Kiadó, Budapest, 2022., 84.
8. Aina TURILLAZZI, Mariarosaria TADDEO, Luciano FLORIDI, Federico CASOLARI (2023) The digital services act: an analysis of its ethical, legal, and social implications, Law, Innovation and Technology, 15:1, 83–106.
9. Alexandra GEESE: Why the DSA Could Save Us From the Rise of Authoritarian Regimes, In Putting
10. Arcanum lexikon, cenzúra szócikk <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-etimologiai-szotar-F14D3/c-F1A43/cenzura-F1A75/>, 2024. 09. 14.
11. AVORNICULUI Mihai, SEER László, BENEDEK Botond: Identitás a XXI. század információs társadalmában, az internet hatásai 70–74.
12. BLACKSTONE, William: A köznyugalom elleni vétségek. In: REMÉNYI Édua – Koltay András (szerk.): A szólásszabadság káprázata. Budapest, Wolters Kluwer, 2017. 154–155. p.
13. D. Lazer et al., ‘The science of fake news’, in Science, 2018, 1094.
14. Daphne KELLER: The European Union’s New DSA and the Rest of the World In Putting the DSA into Practice, Verfassungsblog kiadó, Berlin, 2023.
15. David Manning WHITE (1950): The „Gate Keeper“ : A Case Study in the Selection of News, in: Journalism Quarterly 27, 3: 383–390.
16. Death of Jina Mahsa Amini, Britannica, <https://www.britannica.com/biography/death-of-Jina-Mahsa-Amini>: 2024. 09. 15.
17. Denis MCQUAIL: McQuail’s Mass Communication Theory, SAGE Publications Ltd. 2003, idézi: GOSZTONYI Gergely: A cenzúra tipizálása a politikai cenzúra rövid történetének tükrében, Médiakutató XXIII. évf. 1. szám.
18. Disinformation in Elections- Max BADER, security and human rights 29, 2018, 24–35.
19. Dominika BYCHAWSKA-SINIARSKA: A véleménynyilvánítás szabadságának védelme az Emberi Jogok Európai Egyezménye alapján, Európai Tanács, 1. fejezet.
20. Donald Trump says Facebook and Twitter ‘helped him win’, Rich MCCORMICK, The Verge, <https://www.theverge.com/2016/11/13/13619148/trump-facebook-twitter-helped-win>, 2024. 10. 30.
21. DSA 18.- 28. cikk.
22. DSA 3.- 49. cikk.
23. DSA 34.- 42. cikk.
24. EJEB Magyar Jeti Zrt. v. Hungary ügy - 11257/16.
25. EJEB Patrício Monteiro Telo de Abreu v. Portugal ügy - 42713/15., 10. bekezdés.
26. Elections and Disinformation Are Colliding Like Never Before in 2024, The New York Times, Tiffany HSUSTUART A. THOMPSON, Steven Lee MYERS
<https://www.nytimes.com/2024/01/09/business/media/election-disinformation-2024.html> 2024.10.20.
27. Elérhetetlenné vált a Pesti Srácok Facebook-oldala, Halász Nikolett, Telex
<https://telex.hu/belfold/2023/11/26/facebook-oldal-tiltas-torles-pestisracok> 2024. 09. 14.
28. Európai Bizottság: A dezinformáció visszaszorítását célzó uniós gyakorlati kódex megerősítése, https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/new-push-european-democracy/protecting-democracy/strengthened-eu-code-practice-disinformation_hu 2024. 10. 30.
29. Farewell, @realDonaldTrump: Looking back at the Twitter account's provocative history, Aamer MADHAN, Jill COLVIN, USA Today <https://eu.usatoday.com/story/tech/2021/01/08/president-donald-trump-twitter-account-history/6607069002/> 2024. 09. 15.

30. GÁRDOS-OROSZ Fruzsina: „Az alapjogok korlátozása” in JAKAB András – KÖNCZÖL Miklós – MENYHÁRD Attila – SÜLYÖK Gábor (szerk.): Internetes Jogtudományi Enciklopédia (Alkotmányjog rovat,
31. George Orwell: 1984, Martin Secker & Warburg Ltd., Toronto, 1949.
32. GOSZTONYI Gergely: A cenzúra tipizálása a politikai cenzúra rövid történetének tükrében, Médiakutató XXIII. évf. 1. szám.
33. GOSZTONYI Gergely: Cenzúra Arisztoteléstől a Facebookig, Gondolat Kiadó, Budapest, 2022.
34. Handyside v. Egyesült Királyság, 1976. december 7., 49. bekezdés.
35. Handyside v. United Kingdom, no. 5493/72, 1976. december 7-i ítélet [49]; Observer and Guardian v. United Kingdom, no. 13585/88, 1991. november 26-i ítélet [59]
36. HOHMAN Balázs- A Digital Services Act és a Digital Markets Act termékekre és digitális szolgáltatásokra irányuló fogyasztói jogviszonyokat érintő rendelkezései, In Medias Res 2023/2., 4, 69–91.
37. How Social-Media Rollbacks Endanger Democracy Ahead of the 2024 Elections, Freepress <https://www.freepress.net/big-tech-backslide-report> 2024. 10. 20.
38. Ilaria BURI, Joris van HOBOKEN: The Digital Services Act (DSA) proposal: a critical overview, Institute for Information Law, University of Amsterdam, 2021. 10. 28. 14–38.
39. Ilaria BURI: A Regulator Caught Between Conflicting Policy Objectives: Reflections on the European Commission's Role as DSA Enforcer In Putting the DSA into Practice, Verfassungsblog kiadó, Berlin, 2023.
40. Iran to blame for violence that killed Mahsa Amini, U.N. finds, Dan DE LUCE, NBC News <https://www.nbcnews.com/news/world/iran-blame-violence-killed-mahsa-amini-un-finds-rcna142504> 2024. 09. 15.
41. Juliet should be a dream role. For a black actor tackling Shakespeare, it can be a nightmare, Nina Bowers, The Guardian <https://www.theguardian.com/commentisfree/2024/apr/12/romeo-and-juliet-shakespeare-black-actors-francesca-amewudah-rivers> 2024. 09. 15.
42. Karine BARZILAI-NAHON. "Gatekeeping: A critical review." *Annual review of information science and technology* 43.1 (2009): 1–79.
43. KISS Máté Attila Álhírek bűvöletében – A dezinformációk elleni fellépés kilátásai Nemzetbiztonsági Szemle 9. évfolyam (2021) 2. szám 20–28.
44. KOLTAY András: Előszó helyett – néhány gondolat a cenzúrafogalom használhatatlanságáról a jogban (2022) 9–13.
45. KOLTAY András: Tíz tanulmány a szólásszabadságról, Wolters Kluwer, Budapest, 2018, 267–292.
46. KOLTAY, András. "Előszó helyett-Néhány gondolat a cenzúrafogalom használhatatlanságáról a jogban." (2022): 9–13.
47. KOVÁCS Anna: Cass R. Sunstein: Republic.com 2.0, In Medias Res 2014/1, 10, 201–204.
48. KOVÁCS Ferenc: Donald Trump 18 éves fia lehet a republikánus kampány titkos csodafegyvere, Index, <https://index.hu/kulfold/2024/10/29/podcast-donald-trump-barron-trump-internet-egyesult-allamok-elnokvalasztas/> 2024. 10. 30.
49. Közéleti tartalom és a Facebook közösségi alapelvei, Meta <https://www.facebook.com/business/help/201148151829614?id=208060977200861> 2024.09.14.
50. Lexiq lexikon, *cancel culture* szócikk <https://lexiq.hu/cancel-culture> 2024. 09. 15.
51. Lexiq szótár, dezinformáció szócikk, <https://lexiq.hu/dezinformacio> 2024. 09. 14.
52. Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.).
53. Manual for Human Rights Education for Young people, <https://www.coe.int/hu/web/compass/the-evolution-of-human-rights>, - 2024. 09. 13.
54. Masterpiece Cakeshop, Ltd. v. Colorado Civil Rights Commission ügy <https://www.oyez.org/cases/2017/16-111> 2024. 09. 15.
55. Megkezdí működését az Online Platform Vitarendező Tanács, https://nmhh.hu/cikk/248265/Megkezdí_mukodeset_az_Online_Platform_Vitarendezo_Tanacs 2024.10.30.
56. Nagykomentár Magyarország Alaptörvényéhez, ÁRVA Zsuzsanna, Wolters Kluwer Kft., Budapest, 2013.
57. Norris PIPPA. "Cancel culture: Myth or reality?." *Political studies* 71.1 (2023): 145–174.
58. PÁL Gábor: A „gyűlöletbeszéd” fogalmának jelentésváltozásai a 2002-es választási kampányban, In: Miskolci politikatudományi Évkönyv, Miskolc, 2008
59. PAPP János Tamás: A közösségi média platformok szabályozása a demokratikus nyilvánosság védelme érdekében, doktori értekezés, PPKE JÁK, Budapest, 2021.
60. PAPP János Tamás: A közösségi média szabályozása a demokratikus nyilvánosság védelme érdekében, Wolters Kluwer kiadó, Budapest 87–88.

61. rovatszerkesztő: BODNÁR Eszter, JAKAB András) <http://ijoten.hu/szocikk/az-alapjogok-korlatozasa> (2020), 32- 39. bekezdés.
62. Pataki István: The Guardian: Magyarországon elcsendesítik a kormányellenes hangokat, Index, <https://index.hu/belfold/2024/08/07/szuverenitasvedelmi-hivatal-orban-viktor-magyarorszag-the-guardian-szolasszabadsag-atlatszo-transparency-international/?token=342517046618e844746e799a1a5f3e3d> 2024. 12. 21.
63. Russian student jailed after naming Wi-Fi router with pro-Ukraine slogan, Darya TARASOVA, CNN, <https://edition.cnn.com/2024/03/10/world/russian-student-jailed-renaming-wifi-ukraine-intl/index.html> 2024. 09. 15.
64. SZÁVAI Petra: Buborékok és visszhangkamrák a magyar nyilvánosságban, Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi kar, 2023, 13–55.
65. Szegedi Tudományegyetem, Alapjogok, <https://u-szeged.hu/efop362-00007/kereses-abc-szerint/alapjogok>, 2024.09.14.
66. SZICHERLE Patrik, KREKÓ Péter: Disinformation in Hungary: From fabricated news to discriminatory legislation 202.
67. the DSA into Practice, Verfassungsblog kiadó, Berlin, 2023.
68. The Networked Gatekeeping Process for News in the 21st Century, Thomas ERNSTE, 2014, 2.
69. VINCZE Hanna Orsolya: Hírközösségek és véleménybuborékok, Kulturális iparágak, kánonok és filterbuborékok. Szerkesztette: BÁRÁNY Tibor, HAMP Gábor, HERMANN Veronika, Typotex kiadó 13–18.
70. What we know about Truth Social, Donald Trump’s social media platform, AP News <https://apnews.com/article/truth-social-donald-trump-djt-ipo-digital-world-7437d5dcc491a1459a078195ae547987> 2024. 09. 15.
71. ZÓDI Zsolt: Az Európai Unió digitális szolgáltatásokról és digitális piacokról szóló új rendelettervezetei, Gazdaság és Jog, 2021/1.- 12–14.
72. ZÓDI Zsolt: Platformjog, NKE Ludovika Kiadó, Budapest, 2023, 185–192.
73. Cipers, S. & Meyer, T. (2023), “Free Speech is Not Free Reach”, *Politique européenne*, 81, 110-141.